

BOLETIN DE LA SOCIEDAD ARQUEOLOGICA LULIANA

SEGUNDA EPOCA

Año XCIII

1977

T. XXXV N.º 826-827

Local Social: Montesión, 9

Depósito Legal, P. M. 738 - 1960

COSTA I LLOBERA I RAMON LLULL

Ramon Llull ha atret poderosament els estudiosos més afanyats, que en pluralitat de treballs i actituds, amb afronts o defensa a ultrança, testifiquen per segles la grandesa del "fill major de nostra raça".¹

Una ànima privilegiada com la de Miquel Costa, enriquida amb el do de la gràcia poètica, i una sensibilitat innata per la bellesa i el bé, unit al seu amor a Mallorca i a la llengua, per força amb espontaneïtat cultivada, havia d'estudiar també i cantar a Ramon Llull.

Avançem unes dades biogràfiques: Miquel Costa nat a Pollença dia 10 març 1854 i mort a Palma el 16 d'Octubre 1922, visqué seixanta-vuit anys i set mesos, exactament migpartits, 34 anys abans i altres 34 després de l'ordenació sacerdotal rebuda a Roma el 22 octubre de 1888. A punt de rebre el subdiaconat, des de dia 1 de setembre de 1887, començà a escriure per a si mateix i per Déu, amb un fi espiritual i ascètic d'examen de consciència, un *diari* on consigna breument punts d'espiritualitat, i després totes les activitats ministerials, literàries, familiars, pràctica mantinguda fins a la vigília de la seva mort. En el cos de l'article, oportunament farem ús del diari.

La Societat Arqueològica Lulliana, per acord de la Junta de Govern, dedicà un número extraordinari del seu *Bolletí* a la bona memò-

¹ Vers de l'Himne del centenari lullian de 1915, de Llorenç Riber.

ria de Costa, pocs mesos després de la seva mort,² ocorreguda dia 16 d'octubre de 1922, en les circumstàncies que tots coneixem, a la trona del convent de les Tereses de la Ciutat de Mallorca, mentre predicava el panegíric de la santa Titular. Era l'homenatge de la Societat al cantor pulquèrrim, soci honorable, col·laborador de la revista, que oberta a tota iniciativa cultural, avui com ahir acull en les seves pàgines amb sistemàtica preferència, esdeveniments històrics que afecten al nostre poble.

Un d'aquests esdeveniments, el cinquantè aniversari del traspàs del poeta-sacerdot, glòria de Mallorca, es commemorà l'any 1972 a diversos indrets de l'illa, i de la comarca catalana, amb conferències, concerts, certamens escolars, Jocs Florals, articles, i es clausurà a Pollença amb l'erecció d'un monument, assentat en un bell indret, al peu del Puig, i el trasllat de les seves despulles, autenticades per acte notarial, de la tomba del cementiri municipal al presbiteri de la parròquia, on rebé l'aigua baptismal. Fou un acte solemne, ple de dignitat, presidit per autoritats, corporacions, els tres Bisbes de Balears, representants de Barcelona, tot dins un aire de fervor i quasi veneració popular de milers d'assistents. No cal dir que es comptava amb l'express otorgament de la família, i la pertinent autorització de la Santa Seu, mitjançant la Sagrada Congregació pels Clergues, que expedí el rescripte amb aquest elogi: "Miquel Costa i Llobera, home d'oració, ple d'esperit apostòlic, perseverant en el ministeri de la paraula i dispensació del sagrament de la confessió, docte en lletres al servei de l'Església".³

Enguany s'han complert exactament cent anys d'un altre succés memorable, promogut per l'arxiduc Lluís Salvador, l'homenatge al Beat Ramon en el sisè centenari de la fundació del col·legi de Miramar, 1276-1876; en rigor havia de commemorar-se per la tardor, el 16 de novembre de 1876, i es diferí fins al gener de l'any següent, amb festa religiosa iniciada el dia 21, seguida de tres dies d'exposició del Santíssim a l'oratori de la Trinitat, per acabar amb la reunió o festa literària, convocada pel 25 de gener de 1877, festa de la Conversió del Beat. Allà es llegiren poesies, entre elles les estrofes igualment centenàries *Miramar*, de Costa. Per tal coincidència, i per via d'apèndix al *Bolletí* de 1976, commemoratiu del setè centenari de Miramar, i que motivà el II Congrés internacional de Lullisme organitzat per la Maioricensis Schola Lullística 19-24 octubre 1976, sembla que escaurà bé en el volum de 1977, el present article sobre les relacions de Costa i Llobera amb Ramon Lull.

² BSAL Tom XIX num. 508-509, febrer-març de 1923, p. 209-240.

³ Signen el Rescripte de la Sagrada Congregació, datat a Roma 26 maig 1972, el Cardenal Prefecte J. Wright i el Secretari P. Palazzini.

Amor de Costa al Beat Ramon

No manca entre els crítics qui hagi traçat un paral·lisme Costa-Llull, dient que després d'aquest, Mallorca no té altre poeta d'altura fins arribar, en un salt de segles, a l'autor de El pi de Formentor.⁴ La tendència a comparar literàriament Costa amb Ramon Llull, salvant la distància històrica i l'ingent producció lulliana, pot semblar una exageració d'agosarats; però, certament descobrim una afinitat humana i espiritual entre Llull i Costa, en el servei de la fe i autèntic amor a Déu d'ambdós.

Costa sentí una inclinació natural vers Ramon Llull; la programació de vida del Beat l'atragué dolçament i fort, fins i tot en condicions ambientals desfavorables.

¿On, quan, i qui despertà l'amor de Costa al Beat Ramon? ¿Qui l'inicià en l'estudi de la seva doctrina i vida?

Tal vegada els seus professors ordinaris de batxillerat cursat a *L'Institut Balear de 2.^a Enseñanza* de Palma (1871-1886); o l'oncle matern Miquel Llobera, "poeta ignorado",⁵ qui li ensenyà els secrets de la muntanya de Formentor, oberts als contempladors de la natura, i posà en les seves mans llibres en que els grans vidents imprimiren la bellesa immortal: potser l'estol de redactors, ben prest amics i admiradors del jove poeta, que es reunien a l'estudi de l'impremta i llibreria de Can Guasp, una de les antigues d'Europa, per a redactar *Revista Balear*. El contacte amb aquests prohoms de la cultura, coneixedors de l'història i de la literatura regional, i el mestratge de Marian Aguiló a Barcelona, obriren perspectives noves al jove qui tant prometia, i el predisposaren a venerar la grandesa d'esperit de Ramon Llull.

En l'intent de seguir les passes de Miquel Costa jove, i les de l'home ja consagrat per l'exercici creixent de la producció poètica i del ministeri sacerdotal, se'ns obrin dos camins: cenyir-nos a la successió dels fets en l'ordre que s'esdevenen, siguin, qui siguin, any darrera any; o sistematitzar-los en dues seccions, una literaria en sentit ample, que abraçi les poesies, treballs d'erudició, sermons, i una segona composta de la varietat d'impressions i activitats lligades amb Ramon Llull.

⁴ L'escriptor agustí Fr. Restituto del Valle Ruiz diu: "...añadiré sin menoscabar nada a la justicia, que desde el libro del *Amigo y del Amado* de Ramón Lull hasta la publicación de *Poesies* de Costa, no ha nacido en tierra mallorquina poeta de tal inspiración ni de tan grandes alientos que pueda servir de enlace entre el bienaventurado mártir y el sabio y virtuoso sacerdote autor de *Líricas*". *Prólogo a Líricas* de Miguel Costa y Llobera, Palma, 1899, pag. XXII-XXIII.

⁵ Costa dedicà al seu oncle l'Epístola castellana *A un poeta ignorado*. Cf. *Obres Completes*, Selecta, Barcelona 1947, pag. 773-776.— La sigla O. C. és usual en les cites de *Obres Completes*, en aquest article.

Al disposar de les llibretes-agenda del diari, document imprescindible d'informació de primera ma, sembla adequat a l'ordenament expositiu conjugar els dos mètodes, reunint les dades en tres apartats:

- I) Versos de caràcter lullian per ordre cronològic de producció.
- II) Sermons, articles, Pròleg i Dictamen lullians, també cronològicament exposats.
- III) Conjunt d'impressions personals, de participació en juntes i festes lullianes, consignades en el diari, i en cartes als amics.

Aquesta relació pot constituir un recull informatiu digne, i fins i tot per un no especialitzat en lullisme, sorprenent. Perque Miquel Costa no és un estudiós fret, asèptic dels sistemes científics lullians —ell dirà que no ha tengut mai trenc d'investigador—, però si és un alt admirador de la capacitat creadora, de les intuïcions, del dinamisme, del desig de santedat del gran amic de l'Amat.

I

VERSOS LULLIANES

1) **Miramar**

No pot sorprendre a ningú que el contacte amb R. Lull cobri vigor i permanència després de l'ordenació, seqüela lògica de la comunitat d'idees i de sentiments envers Déu, sincerament amat i servit per un i altre.

Que canti i exalti la personalitat de Lull enmig de les distraccions d'estudiant, pot semblar, de primer antuvi, paradoxal. Observem d'entrada que és un contrasentit aparent, perquè també en aquest aspecte salten espurnes d'afinitat entre les dues vides; els dos conegueren l'ansietat i l'alegria d'una *conversió* en els anys juvenívols. La conversió del Beat actua damunt Costa abans de manifestar-se obertament el seu canvi religiós, canvi que s'insinua ja potent i esperançador en el càntic *Miramar*.

En rigorós ajust cronològic, advertim que la primera influència poetitzant lulliana s'anticipa dos anys a *Miramar*. En 1874 escriu *Damunt l'altura*, i estampa a la capçalera de la descripció lírica de Formentor, quatre versos de *Hores de Nostra Dona* de Ramon Lull, com a lema adient als seus pensaments:

Quant veig la terra e la mar
E'l cel e aug oceyls cantar...
Ladonchs he al cor tal douçor
Que hanc no la senti major.

Ramon Llull és l'acompanyant ocult, qui no es deixa veure ni sentir, però va a la vora del jove somniador de vint anys en l'ascensió al Pal, el cim orogràfic més alt de Formentor, és el seu guia en el primer encarament poètic amb la bellesa còsmica del lloc

per vida i mort fantasiat,...
de mos cànctics inefable niu...⁶

on aprengué a cantar ma Musa
com au qui hi té son niu.⁷

Tot amb tot, *Miramar* és el primer tribut formal de Costa al Mestre Il·luminat, en l'avinentesa del sisè centenari de la fundació del Col·legi de Miramar 1276-1876, promogut per l'Arxiduc d'Àustria, el jove príncep Lluís Salvador de dinou anys, fill del gran Duc Leopold II de Toscana i de Maria Antonieta de Borbon. Atret per les belleses de Mallorca que visità l'estiu de 1867, decidí quedar-se a l'illa, residint de 1872 a 1913 a Miramar i terres veïnes de la costa de Valldemossa i Deià, damunt la Foradada. L'Arxiduc tengué l'encert de dignificar aquells llocs adquirits en propietat i rememorar les seves glòries. En 1876, sisè centenari de la fundació per Jaume II, a instàncies de Ramon Llull, d'un Col·legi de llengües orientals, convoca una festa literària ressonant, a la que concorregueren o enviaren composicions i versos tres generacions d'escriptors i poetes, des de Quadrado als joves Costa, i Ramon Picó.

Miquel Costa té 22 anys. Ha estudiat amb poc profit dos cursos de Lleis a Barcelona 1873-1875, ara resideix a Madrid per un altre bieni escolar 1875-1877, frustrat com el precedent pels estudis universitaris "que em donen més fàstic de cada dia".⁸ En aquesta època no disposem encara de les notes del diari, però sí de cartes als dos amics preferents Antoni Rubió i Llull i Joan Rosselló de Son Forteza, i també a Ramon Picó i Campamar, en una col·lecció adquirida i recentment publicada per la Biblioteca March,⁹ on Costa descriu els dies i hores d'assidu freqüentador d'espectacles, concerts, òpera, mig naufrag en el mar de distraccions de la gran ciutat. Són cartes confidencials d'amic a

⁶ "Oh de mos cànctics inefable niu! — Oh lloc per vida i mort fantasiat!" estrofa 2.^a i 5.^a, de *Cala gentil*, O. C. p. 88.

⁷ *Vagant pel bosc*, estrofa 3.^a, O. C. p. 85.

⁸ Carta de Costa a Rubió, Pollença 14 agost 1876, O. C. p. 986.

⁹ *Epistolari* de Miquel Costa i Llobera amb Ramon Picó i Campamar. Transcripció, Comentari, i anotacions per Bartomeu Torres Gost. Edicions Biblioteca Bartolomé March, Palma de Mallorca 1975, pag. 218.

amic. De les tres a Rubió, una està datada a Madrid, 1 gener, i les altres dues a Pollença, 24 juny i 14 agost de 1876; les tres a Rosselló corresponen als 21 i 31 octubre, i 11 novembre 1876, des de Madrid on passa el darrer curs. Joan Roselló al donar a l'impremta còpia dels manuscrits, supleix amb punts suspensius certs paràgrafs de les cartes de 21 i 31 octubre. En la del 21, després de "darte noticia de lo que veo en esta villa y de quanto en ella me acontece", escriu:

"Empecemos por lo mejor. Recuerdo que te dije en mi carta anterior que no habia visto a *Laura*, si bien había visto a su hermana.— Pues bien, apenas habia salido de casa, llevando al correo tu carta, cuando la vi en coche por la calle de Alcalá más elegante que nunca y tan bella como siempre. Desde aquel día casi todas las tardes la he visto en el Paseo de carruages, bien en la feria de Atocha, bien en el Retiro, y tres noches en el Real con trajes variados y de color. Ha desterrado el negro. No vayas a creer que me afane por verla: Nada de eso. La he visto, la he mirado con un interés más bien retrospectivo que de actualidad... y ahí está todo". O.C. p. 987.

En la carta de 31 de octubre 1876, després de la llista de representacions de la setmana, alludeix amb cert to de ironia respectuosa al discurs de Pius IX a pelegrins espanyols, amb referència a la tauro-màquia. El paràgraf discretament silenciats per Rosselló diu: "...Parece que las autoridades toman a mal que el público sea exigente, y nuestro paisano Aguiló, que estudia para ingeniero fue llevado hace algunos días a la prevención porque había dicho "*fuera alabarderos!*", al final de una pieza mal cantada.— Para ser madrileño, siquiera de pega, debería hacerse ahora una reseña de las corridas de estas últimas semanas. Mas como no tengo por el toreo la afición del Rey ni aún de Pio IX, lo dejo para cuando se efectue la corrida *magna* que el Papa, en su discurso a los peregrinos españoles, mezcló con Sta. Teresa y S. Pedro de Alcántara. —Como pudiera ser muy bien que no hubieses leído el discurso en cuestión no puedo resistir al deseo de darte a conocer un pasage, que parece pronunciado por un enemigo volteriano en tono de parodia. Dice poco más o menos: "Hablando un día con un hombre ilustre de vuestra patria, me decía éste como se hacen las corridas de toros en vuestras poblaciones. Decíame que el toro, ese potente animal que nada teme, en ocasiones huve despavorido, y que esto acontece precisamente cuando toda la cuadrilla, agrupada hombro con hombro y armada por todos lados, avanza lentamente hacia la fiera. Avancemos así, hijos míos, contra la fiera de la Revolución, unidos todos en un solo grupo, armados con la fuerza de la fé, y los enemigos huirán despavoridos aunque sean *tauri pingues* (toros gordos!)" — Excusado es encarecer la verdad de la descripción y la exactitud, elevación y buen gusto de la comparación.— El día en que se publicó el discurso, Lafuente tuvo cuidado

de decir en clase que el Papa no es infalible en materias de gusto literario. Hizo bien.

Por lo demás (y esto va en serio) el discurso del Papa revela prudencia y mansuetud dignas de ser imitadas. Cada cosa en su lugar.— Rubió fue también de los peregrinos, según he sabido por un amigo suyo. Coll ha llegado a ésta y asistido ya a la apertura de la Universidad libre que se efectuó ayer con un discurso de Figuerola que leeré mañana.”

La carta de 11 de noviembre rigurosament inédita, es transcriu íntegra per primera vegada. Costa apareix immergit en la voràgine de diversions, amb que es mostra identificat.¹⁰

“Madrid 11 de Noviembre 1876.

Acabo de recibir, queridísimo Juan, tu carta del 6 que me ha dado un buen rato como cosa tuya, por más que haya notado en ella no sé que frialdad (tal vez imaginaria) que no tenían tus cartas anteriores. Te digo esto aunque pueda parecerte algo *nervioso*, porque ya sabes que quiero decirtelo todo.

Antes de darte otras noticias, he de participarte que mañana mudaré de casa. Bien hiciste al aconsejarme que no volviera a casa de D.^a Celestina, porque ahora he hallado una que no puede ser más a mi gusto. Es mi nueva casa un elegante entresuelo de la calle de Valverde (la de la Academia española) que no está lejos del centro ni de la Universidad. El balcón de mi habitación da a un pasage más ancho que la calle de Sevilla y completamente nuevo, por lo cual es muy limpio y claro.— Mi cuarto es un gabinete sin alcoba, pero con su chimenea, su cómoda, su silloncito y portier. Todo es sencillo, pero agradable y limpio. Pago 15 rs. que no es mucho en estas condiciones. Alcover de Sóller vive en el principal de la misma casa y paga 16 rs. Sé que mis compañeros serán decentes. De la comida sé que se da *sota, caballo* (con ensalada) *y rey*, y que por las mañanas se sirve chocolate con leche. En fin, allá veremos. La patrona es sorda lo cual no deja de ser otra garantía.

Voy a dejar esta casa de Aduana porque tengo un cuarto muy oscuro y frío y además porque por las noches meten mucho ruido los patrones jugando en el comedor; y los huéspedes son en general viajeros, es decir viajantes de comercio, (pues los estudiantes extremeños de quienes te hablé se fueron a otra casa), y finalmente porque hay poca limpieza y mucho descuido.— Mi nueva casa me ofrece mejores con-

¹⁰ Sols fas referència breu a la carta en el meu estudi biogràfic *Miquel Costa y Llobera 1854-1922 ITINERARIO ESPIRITUAL DE UN POETA*, editorial Balmes, Barcelona 1971, p. 66 —nota 9— Guarda la carta el fill de D. Joan, D. Antoni Rosselló, actual propietari de Son Forteza, a Alaró... Per les demás cartes a Rosselló cf. O. C. p. 987-988. Les dirigides a Rubió es troben a O.C. p. 984-986.

diciones con mayor baratura Me parece que no esperabas que cambiase, ni siquiera buscase casa mejor una vez instalado en esta.

Mi gran dificultad está ahora en la ropa de invierno. Necesito un pantalón y un abrigo, y como no se hacen sobretodos y no quiero y no puedo llevar levitón o redingot, estoy indeciso de si pasará el invierno sin la pieza que tanto necesito.

Pasando a cosas para tí más importantes he de decirte que asistí a la apertura del Ateneo oyendo un discurso leído de Moreno Nieto sobre el tema de sus lecciones, sobre el conjunto de las ideas modernas y la tendencia espiritualista que ha de vencer el panteísmo y el naturalismo. Si he de ser franco más me gusta Moreno improvisando que en discurso escrito— Mi padre me ha escrito que entre cuanto antes en el Ateneo, y voy a entrar.

Me preguntas si continuo el alemán, y por ahora he de responderte que no. Es muy posible que lo continúe en breve, pero no con Lemming, sino con otro maestro más barato, es decir, en la Universidad libre en que se dan lecciones diarias ¡por un duro anual! de inglés francés, portugués, italiano o alemán. Mir también quiere asistir a dicho establecimiento.

Uno de esos días haré una visita a Querol, que preguntó por mí a Estelrich y dijo que deseaba verme. A propósito de esto, Estelrich presentó a Querol su poesía Artá que tu conoces, y el distinguido poeta le dijo que la haría leer a Alarcón con quien se reúne todas las noches. También ha leído Estelrich una de sus piezas a D. Vicente Caravantes traductor de Augusto Nicolás y literato de mucha erudición a quien conoce por recomendación de Quadrado.— Tal vez se represente esta pieza que lleva por título *A caza de yerno*.

No debo pasar sin hablarte de la representación del nuevo drama de Echegaray *Como empieza y como acaba*. Esta obra en tres actos es la primera parte de una trilogía que tiene ya concluída, según dicen, el autor de quien tanto se habla en opuestos sentidos. El género a que pertenece el drama en cuestión no me gusta: es uno de sus dramones de levita en que tan fecundo ha sido el romanticismo francés. Hay en este drama, preciso es confesarlo, escenas magníficas, buena versificación, pensamientos de mucho relieve, tipos bien delineados; pero en cambio hay algún efecto repugnante, un tipo casi asqueroso sin gran maldad (Loreto), una protagonista extraña y en general algo de violento y exagerado en las pasiones todas, que hacen aparecer la obra fruto más bien de una inspiración calenturienta y forzada que de una plenitud espontánea y verdadera. Con todo, lo cierto es que pasé un buen rato oyendo los hermosos versos del ingeniero poeta, que en este drama son más limpios que en los demás que de él conoces, careciendo casi completamente de gongorismo, no sin que arrastren su poco de lujo a la española. La ejecución fue magistral. La Boldun estuvo incomparable en su papel de adúltera y Vico en el suyo de amantísimo marido, sin

que deixaran de desear Cepillo como amant i el Barba como pare de la dama, i més que ninguna de les segones parts una dama jove que no sé com se llama i que hizo un paper de nina encantadora. Coll molt satisfet del èxit, però reconeixent els defectes. Juan Luis que no va molt al teatre no ha vist encara el nou drama. Espero la seva opinió.

Anoche se estrenó en el teatre de Novedades una tragedia de Echegaray arreglo del alemán titulada el Gladiador de Rávena Espero verla en breve. Nada sé todavía de su éxito.

El lunes te mandaré tal vez el Imparcial para que leas la revista dramática, que ha de ser notable con los estrenos de esta semana. En el Real hemos tenido unos Ugonotti como no se podían desear. Ordinas ha estado muy acertado en su interpretación del Marcello, papel sumamente difícil. Le han aplaudido como nunca. Parece que en breve llegará la Scalessi Rubini, triple de primera línea es decir di primo cartello.

He comprado las obras de Manzoni y Leopardi en casa de Durán, por 5 rs. cada tomo — que baratura! Manzoni me encanta — ¡Que himnos y que tragedias!

Però concluyamos esta carta que nunca tendría fin si fuera a medida del deseo de este tu

Miguel

P. S. Memorias. Adiós.

Immers en l'ambient d'evasió, palès en la carta a Rosselló que ell voldria encara més llarga, li arriba una altra del seu antic Professor D. Francesc Manuel de los Herreros (1846-1900), que li demana col·laboració per la festa planejada per l'Arxiduc, de qui Herreros era Secretari. No pot desatendre la súplica de qui firmà el títol de Batxiller en qualitat de Director de l'Institut de 2.^a ensenyança de les Balears. Vençuda la "catxassa mallorquina que sempre diu ¡ja ho veurem!", compon les vint-i una estrofes de *Miramar*, divuit per la festa poètica i les tres últimes d'Endreça als poetes assistents. Així ho conta a Picó en llarga carta, sense lloc ni data, però certament escrita a Madrid el novembre de 1876, on descriu el viatge per terra des de la ribera alacantina fins a la Cort, atravesant l'aridíssima *Mancha* i la plana *Castella*, li dona notícia de la vida a Madrid més passiva que d'acció, i de les lectures de Lucreci, de Manzoni i Leopardi, aquells dos gran ingenis de l'Italia moderna de caràcter tan diferent. Manzoni aixecant-se de l'incrèdilitat de la joventut fins a la fe de l'edat madura, i Leopardi baixant de la fe a la tristesa del dubte, fins a l'escepticisme de Byron, segons observació del gran crític Sainte-Beuve:

“Un poc l’he haguda de desxondir (la peresa) aquesta setmana passada per escriure —qui ho diria, així com me trob?— versos entusiastes. Una carta del Sr. Herreros que em demanava una poesia per la festa centenària que vol fer l’Arxiduc a Miramar, m’ha imposat un dever tan ineludible com mal de cumplir. Al cap i a la fi l’he complert així com he pogut, és dir, molt malament, enviant al meu antic Director una pseudo-poesia tan llarga com buida, amb pretensions de lirisme i entonació: un bunyol de vent. —Deu fassa que no s’en pugua fer un enfilall amb altres consemblants. No t’enviaré aquesta pobra composició, una perque no val la pena i l’altra perque s’imprimirà segurament en la collecció de l’Arxiduc, i tu la podràs veure. Supós que també anirà la teua firma a la festa de Miramar”.¹¹

Malgrat calificar els seus versos de pseudo-poesia i bunyol de vent, rectificà el judici després de l’aprovació dels assistents a la festa, segons declara a Picó en la següent carta de 9 març 1877: “No t’envii la poesia que vaig escriure darrerament per la festa de Miramar, perque supós que la llegiràs en el recull que regalarà l’Arxiduc. Sembla que a pesar de lo poc que n’esperava, aquella composició ha fet efecte entre els mallorquins, que sempre son estats molt favorables per mi. —El no conservar-ne cap còpia i la dificultat de recordar-la sencera han fet que no t’enviàs un exemplar, però ni hi fa: tu la veuràs”.¹²

Tot és fruit del mateix hort: les cartes reflecteixen el mon exterior dels sentits, la poesia revela l’intimitat, les vibracions i nostàlgies de l’esperit.

Transcrivim íntegra la poesia segons el text publicat en la segona edició de *Poesies* 1907, última autoritzada per l’autor. Subratllam frases i mots que comporten correccions, sovint d’escàs relleu, respecte de la versió enviada a Miramar. Les paraules primitives,— i els versos exclusius de 1885 de l’estrofa *Oh Miramar, benhages!*, —degudament numerades, van a peu de pàgina, extretes del volum *Homenaje al Beato Raimundo Lull en el sexto centenario de la Fundación del Colegio de Miramar*, Establecimiento tipográfico de Pedro José Gelabert, Palma 1877, 172 pàgs. *Miramar* de Costa ocupa p. 147-151. Afegí sis notes explicatives sobre el nom de Blanquerna, de Amic i l’Amat, extinció del Col·legi, introducció de l’Imprenta, i restauració del lloc per l’Arxiduc, en l’edició de *Poesies* 1885.— Mn. Bové reproduí les sis notes en *Revista Luliana*, juliol 1903 p. 174-177. També figuren a O.C. p. 407-408.

¹¹ *Epistolari* Costa-Picó, p. 66-67.

¹² *Epistolari* Costa Picó, p. 73.

MIRAMAR

ESTROFES DICTADES PER LA FESTA POÈTICA
QUE L'ARXIDUC D'ÀUSTRIA LLUÍS SALVADOR
VA CELEBRAR-HI PEL SISÈ CENTENARI DE
LA GLORIOSA FUNDACIÓ DE RAMON LLULL

*Lo monestir de Miramar
Fiu a frares Menors donar,
Per sarrayns a preycar.*

R. Llull, Plant de Ramon

Com l'àguila qui posa son niu damunt l'abisme
a on sos fills, nodrint-se d'espai i d'heroisme,
dins la blavor altíssima s'afanyen a volar,
així l'ànima augusta qui prop del cel vivia
dins les augustes penyes hi va posar un dia
el niu de Miramar.

D'aquell niu sant havien de pendre la volada
les àguiles valentes per esvair l'error;
allà havien de fer-se soldats d'una creuada
que, amb la paraula armada,
guanyàs llunyanes terres pel Regne de l'Amor.

Regne d'Amor! Estendre l'Idea beneïda,
donar-la a tots els pobles, vessar l'ardenta vida
assaonant la terra pel fruit que Déu recull...
Aquest lo desig era que Miramar fundava,
desig d'amor vivíssim que sense fi brollava
del cor de Ramon Llull.

Que sols passions immenses aquell gran cor nodria;
amb ànsies tempestuoses idolatrà el delit;
mes buit *sempre el* deixava tan fonda idolatria, 1
que omplir-lo sols podia
la caritat sens termes, l'Amor de l'Infinit.

¹ Lo cor

I així com la llum brolla d'encesa foguerada,
 d'aquella amor *puríssima* nasqué claror sagrada; 2
 i fou dins les tenebres la llum del pensament.
 Debades apagar-la fredes raons volgueren:
 sos resplandors de glòria cent voltes renasqueren,
 viuran eternament!

Oh caritat, oh ciència; foc i claror! Un dia
 novell Tabor ne fèreu de l'alta Miramar.
 Allà transfigurada l'ànima gran vivia,
 quan dins la cella pia
 els somnis de Blanquerna sentia aletejar.

Allà l'amic tendrissim amb son Amat parlava
 i llàgrimes amargues i de conhort plorava...
 Secrets d'amor li deien la mar, el vent, la flor;
 i amb la remor seguida que s'alça de les ones,
 una pregària eterna, callada per estones,
 pujava de son cor.

I estava bé aquella ànima damunt aquella altura
 d'on veuen la mar fonda unida amb lo cel blau,
 on sona més augusta la veu de la natura,
on la quietud murmura 3
 santes remors que diuen: *pregau i medita!*...

Oh Déu! quantes vegades a l'hora de bonança,
 que al cor dóna tristeses de mística enyorança,
 i a les muntanves ombra i pompa a l'occident,
 d'allà contemplà el *Mistic* el sol qui se ponía, 4
 i dins un cel més fondo baixava i se perdia
 el sol del pensament!

I a l'hora misteriosa dels esperits amada,
 quan parla com en somnis, l'abisme dins la nit,
 d'allà contemplà el Savi *l'espai de* l'estelada, 5
 i amb l'ànima extasiada
 senti damunt la terra l'esglai de l'Infinit.

² de l'ànima
³ i sembla que
⁴ sabí
⁵ lo cel i

Oh Miramar! Llavors l'ànima gran nodria
 l'estol d'ànimes tendres, qui dominar devia
ben prest amb fortes ales els quatre vents del mon. 6
 Mes, ai! el niu robaren, desert tu romangueres:
 per tu foren *amargues* les llàgrimes derrereres 7
 del desolat Ramon.

I quan esser devies alberg d'ànimes fortes, 8
 només falcons de caça *hagueres* de criar... 9
Profans senyors entraven per tes sagrades portes, 10
 i tes grandeses mortes
 amb vergonyosa pena *Mallorca* va plorar. 11

Mes sempre renaixies... Oh, sí! ta sort i glòria
 va esser sofrir i vèncer. Seguires dins l'història
 la noble sort mateixa del Savi fundador:
 tu amb cada segle lluites, i t'alces de la ruina;
 ell lluita amb cada segle, i per damunt camina
 son geni triomfador.

I digne d'ell tu fores, oh casa consagrada
 per escampar *als pobles* els fruits d'enteniment! 12
 Que un dia, quan l'Estampa vengué a l'Illa daurada
 dins tu va fer l'entrada
 l'art nova que és apòstol *també* del pensament. 13

Oh, Miramar, benhages! Salut, *font mallorquina*, 14
 sagrari de l'Idèa, castell de la Doctrina,
alt trone d'aquell geni que un dia t'habità! 15
Jamai ta noble terra trepig la raça humana 16
 sens recordar la vida, la glòria sobirana
 d'aquell qui te fundà!

6 un jorn
 7 més tristes
 8 Ai! tu qu'esser devies lo niu
 9 te veres a
 10 I nous
 11 la patria
 12 en la terra
 13 etern
 14 casa divina!
 15 trono sublim del geni que en l'ideal regnà *
 16 Que mai

* En l'edició *Poesies* 1885 segueixen dos versos més:
 Jamai lo fill dels homes trepig ton bell paratge
 sens recordar la glòria, sens venerar la imatge,

L'entusiasme pel dinamisme apostòlic de Llull, cantat amb tendresa, batega dins les estrofes de *Miramar*. Al primer cop de vista, la poesia sembla dissonar del to de les cartes, o el contingut de les cartes discordar de la poesia. ¿no és sincer? Pens que la discondància és més aviat aparent que real: les vint-i-una estrofes mostren un foc que centelleja encara dins l'ànima del poeta, foc atiat pel zel de l'apòstol de moreria. La trama externa de diversions sols momentàniament li deixen l'ànima feta un ermàs on no hi brosten flors de virtut o de poesia, però no l'esterilitzen. Per altra banda, frivolitat no significa disbauxa, de la qual al dir dels companys es vegé en tot moment alliberat. Els versos enaltidors de les empreses de Llull pel *Regne d'Amor* brollen de l'intimitat psicològica de l'autor. Pens que Miquel Costa, si no hagués nodrit com a propi l'ideal de Ramon, jamai hagués escrit *Miramar*, traint el principi bàsic que governa la seva producció, "canté lo que senti".¹³

L'expressió amb valor de paradigma és rigorosament aplicable a *Miramar*, i demés composicions de 1876, *L'arpa*, *Oyendo música*, *Sobre un concepto de Leopardi*, i sobretot *Defalliment*: totes deixen entreveure l'amargor de *hores perdudes / també endolades i mudes*, alludides en to esperançat en *Defalliment*.¹⁴

La data de 1876 al peu de *Miramar* i de *Defalliment* agermana les dues poesies bessones i autobiogràfiques, filles d'un mateix estat d'ànim. Quan l'Arxiduc té l'acudit de convocar els poetes per a celebrar la fundació del Col·legi de *Miramar*, Miquel Costa estudiant a Madrid que frustra la carrera de Lleis, es llança a resseguir les passes del gran convertit. La conversió de Llull accelera la pròpia. Conceptes paral·lels de *Defalliment* suren en l'estrofa 4.^a, on descriu el present i el seu futur pròxim:

...mes buit sempre el deixava tan fonda idolatria
que omplir-lo sols podia
la caritat sens termes, l'Amor del Infinit.

El que afirma de Ramon, i prediu de si mateix, en l'estrofa sequent allusiva a la crisi ideològica, ja es un fet en el seu interior:

¹³ Para mí no fue el arte vacío aliño,
disfraz vistoso que arrancase aplausos
en la escena del mundo; fue sincero
culto del alma, fue pasión sentida
por lo bello y sublime, puro y grande.
canté lo que senti..... A un poeta ignorado O.C. p. 775.

¹⁴ *L'arpa* O. C. p. 21, *Oyendo música* id. p. 725, *Sobre un concepto de Leopardi* id. P. 728; *Defalliment* id. p. 19.

debades apagar-la fredes raons volguerem;
 ses resplandors de glòria cent voltes renaqueren
 viuran eternament.

La deprecació de les estrofes 17-18 només pot sortir d'una ànima qui, salvant la distància enorme que els separa, aspira com Ramon sense sofisteria a ser

.....apòstol, savi, màrtir, poeta, sant!

En l'endrega que clou la poesia, torna a al·ludir a la febre sacrosanta que remou el cor i abriva el pensament:

davant la mar immensa que els himnes grans inspira,
 germans, cantau llavors lo que no diu ma lira,
 lo que mon cor pressent!

Miquel Costa ressurte de la mà de Llull de "l'abisme de tristor", vers la llum, i consagra al Mestre el cant alliberador de la seva joventesa. Sols qui estima i enveja la sort de Ramon, pot escriure —en vers alexandrí com els de *El pi de Formentor*— les vint-i una estrofes de *Miramar*.

Passats uns anys, el primer de maig de 1884, Menéndez y Pelayo vingué a Mallorca i pronuncià a l'Institut Balear de 2.^a Enseñanza el seu discurs *Ramón Llull*, seguit de la lectura de *Miramar* per M. Costa. Ho descriu M.^a A. Salvà: "Devers l'any 1883 o 1884, En Menéndez Pelayo vingué a Mallorca i acompanyat sempre d'En Quadrado, donà a la capella de Montission de Ciutat (aleshores dependència del Institut de 2.^a ensenyança) una conferència sobre Ramon Llull, després de la qual, En Miquel Costa encara seglar però que ja duia ben incubada la vocació eclesiàstica, llegí la poesia *Miramar*: "Com l'àguila que posa son niu damunt l'abisme...", i un cop acabada la lectura, En Menéndez s'aixecà de la presidència i va abraçar l'autor efusivament".¹⁵

Passats uns anys més encara, març de 1912, Miquel S. Oliver descriu la festa de la restauració material del oratori de la Trinitat, inici del desvetllament espiritual del lullisme a Mallorca, i comenta els versos *Miramar*: "...En Costa i Llobera, des de Barcelona o Madrid, no ho recordo bé, —no era més que un estudiantet—, envià una de ses més esplèndides poesies de la primera època, digna companya del *Pi de Formentor*:

Com l'àliga que posa son niu damunt l'abisme,
 ahont sos fills nodrint-se d'espai y d'heroisme
 dins la blavor altíssima s'afany a volar...

¹⁵ Carta de M.^a A.^a Salvà, datada el 5 maig 1936, dirigida a l'autor.

en la qual, com en una altra d'en Joan Alcover, apareix per primera volta la comprensió de la figura d'En Llull en sentit de grandesa i universalitat, com geni primordial y culminantíssim de la nostra raça. L'*Endreça* amb que terminava aquesta oda de Mossèn Costa, és dels fragments més sentits que mai escrigués en sa inspirada adolescència i un dels qui millor donen la sensació del lloc anyorat: la costa de l'ermita, la quietut de l'hort, la sentor de pàtria i confraternitat ideal que l'absent endevina en la festa".¹⁶

2) Dos sonets

Després de *Miramar*, no ens sorprenen testimonis de veneració i d'afecte als panegiristes de Llull.

En primer lloc el sonet *A D. Marian Aguiló*, escrit el 1881, amb l'al·lusió en el darrer tercet a la *mata*, que després li suggerí una altra poesia:

A DON MARIAN AGUILO

agraint-li un exemplar del
Llibre de l'Orde de Cauayleria

Mestre, bé em plau vostre gentil present,
brot d'un llorer pel temps ja arrabassat;
té, sec i tot, aroma tan preuat,
que a nobles cors daria l'ardiment.

Si del gran Llull per l'alt enteniment
n'es l'Obra humil rosella dins el blat,
obra és de Llull!... Benhaja qui ha cercat
la fulla en pols perduda ja pel vent.

Tota mercè per tal present vos don:
i avui que és jorn del Màrtir beneït
(festa en el cel, tan fosca per al món),

prec que vos brosti en lletres l'esperit
com brostà al Puig la *mata* de Ramón,
el nom de Déu en cada fulla escrit!

1881¹⁷

¹⁶ M. S. OLIVER *Obres Catalanes*, IV, *Mestres i amics, Llegendes actuals*, II *Miramar*, Il·lustració Catalana p. 127-128.

¹⁷ La data consta en *Relació cronològica de treballs poètics* de M. Costa, autograf conservat a l'arxiu del Seminari diocesà de Mallorca.

Un altre sonet *Al l'insigne poeta i lul·lista Jeroni Rosselló*, escrit l'any 1899, mostra conjuntament l'estimació a Lull i la de Lull als qui l'honoren:

A L'INSIGNE POETA I LUL·LISTA
JERONI ROSSELLÓ

Entrau ja dins l'altíssim *Castell de l'Harmonia*
vos que pel mon collireu la flor de l'ideal...
No haureu de rompre llances, que us obren ja el portal
els set cavallers nobles que el guarden nit i dia.

Les set gales donzelles d'eterna galania
vos tenen preparada la vesta d'immortal,
i se disposa a dar-vos son ric anell nupcial
la Reina que entre somnis ja el cor vos abellia.

—Honra al cantor que duia les fresques alenades
del Nord, sobre les rimes d'Ibèria emmustiades!—
diu l'estol de poetes, que afable vos acull.

I eixint allà, amb la púrpura suprema del martiri,
amb la nevada barba flairosa com a lliri,
—Es mon herald: honrau-lo!— s'exclama Ramon Lull.

Als pocs dies d'escriure-lo el llegí en la tertúlia de Joan Alcover, i el recità personalment a don Jeroni qui plorà d'agraïment i emoció.¹⁸

¹⁸ Transcrivim les anotacions del diari:

15 set. 1899: "Sonet Rosselló començ... Corregir sonet començat.

17 " " "Sonet alexandrí a D. Jeroni Rosselló acabar... Portichs carruatge: Garau, Frates, Provisor, Math. Alomar, Oliver, i jo. Ap. Alcover litteraria. Llitx Balades y sonet Rosselló. Xerram.

1 oct. " "Passeig ab Math. y Provisor. Murada... Ap D. Jeroni Rosselló. Li llitx sonet: plora, Balades..."

Jeroni Rosselló morí dia 1 d'agost 1902. Costa que era a Pollença per la festa de la Patrona llegí en el diari la nova del traspàs de l'amic. Li dedica sufragis i escriu una carta de condol a la viuda:

2 agost 1902: Diari Llitx † D. Jeroni Rosselló. R. Sufrag. Dinar. X. Famllia. Parroq. Estació ind. D. J. Ross. Carta condol Vda. D. J. Ross....".

3) La mata escrita del Puig de Randa.

En 1902, urgit per l'editorial de Barcelona "Edició Catalunya" prepara la col·lecció de poesia narrativa *Tradicions i Fantasies*, llibret inferior en conjunt als volums lírics. Comprova que li manca material pel número de pàgines convengudes i a darrera hora, entre altres, compon la llegenda "El cavall del Rei en Jaume, i la tradició de la "mata", al·ludida en el sonet A D. Marian Aguiló amb el títol complet *La mata escrita del Puig de Randa*.

La redacta entre els dies 27-29 de novembre de 1902, en 14 estrofes de sis versos:¹⁹

LA MATA ESCRITA DEL PUIG DE RANDA

Tradició mallorquina

Sobre el pla de Mallorca el Puig de Randa
eleva l'alt planell de sa miranda
com un enorme, primitiu altar.
Lluny dels gegants ombrivols de la serra,
ell qui les boires i la neu desterra,
vers l'Àfrica a lo lluny sembla guaitar

De l'áloe te el nom en parla antiga,
vegetal d'Orient que treu l'espiga
com místic candelabre vers la llum,
i obrint de sobte sa florida intensa,
pertot arreu a dilatar comença
profuses ones de sagrat perfum.

De l'antic nom de Randa fou profètic,
que de tal puig sobre l'altar ascètic.
candelabre de Déu, s'alçà Ramon;
e il·luminat pel Sol que transfigura,
esclatà en flor, vessant des de l'altura
l'olor de Crist als quatre vents del mon.

¹⁹ 25 nov. 1902: "Cerch assunt. per poes... Pensar... Comenc

26 nov. 1902: "Cerch notícies de Randa... Llità Quad."

27 " " "Estrofes de Randa començ... Seguir estrofes de Randa.
Sopar... en net Randa.

29 " " Continuar estrofes de Randa fins a 12 estr.^a Casa. Estrofes
finals de Randa".

Com la vista que a Randa se domina,
 comprensiva i extensa la doctrina
 s'hi mostrà a l'ardorós contemplatiu,
 qui el vel mig-aixecava del misteri
 com la calitja al fons de l'hemisferi
 sembla alçar des de Randa el sol més viu.

Aquí Llull se féu savi per miracle;
 i si sa cova, rústic tabernacle,
 li destruí l'enveja en eix Tabor,
 penyora i símbol d'aquell alt prodigi,
 per al poble conserva son prestigi
 la *mata escrita* amb renaixent vigor.

Arbust estrany! En cada nova fulla,
 com en les que li cauen per despulla,
 té marcats uns caràcters desiguals;
 lletres pareixen d'escriptura ignota.
 i es diu que un savi clarament hi nota
 lo nom de Déu en mots orientals.

De mates com aquesta llentiscleres,
 per muntanyes, garrigues i riberes,
 en tè Mallorca a tot arreu, sens fi;
 però mata amb tals signes pel fullatge,
 sols de Randa se troba al bell paratge,
 i la té el poble per present diví.

Es fama antiga que a tal punt escrita
 quedà la mata per senyar fita
 d'on l'asceta va ser illuminat;
 quedà de sa ciència com a prova
 i com a símbol de sa vida nova
 consagrada a l'immens apostolat.

Mentres a Randa penitent va viure,
 prop d'eixa mata maditar i escriure
 solia el solitari pensador;
 i com la tasca ja tingué avançada
 la visita hi va rebre una vegada,
 d'un àngel en figura de pastor.

Fresc i gentil com una idea nova,
 un pastoret mai vist, fins a la cova
 va anar, afable conversant amb ell.

Ramon parlà del cel com ja solia,
mes de Déu l'excelsa jerarquia
majors coses va dir-li el pastorell.

Sentint la parla d'aquell tendre llavi,
prou conegué Ramon que mai cap savi
nodrit de doctes aules al gran curs,
enc que per dies se volgués estendre,
tan altes coses li faria entendre
com aquell pastoret en breu discurs.

La conversa acabà. Ramon pensava...
i el pastor dins la cova contemplava
un munt de llibres per Ramon escrits.
Davant ells se postrà per reverència,
los besà tots, i los deixà amb l'essència
de ses llàgrimes pures beneits.

Girat després a Lull, ja el beneia
profetisant-li que grans bé faria
per convertir qui creu i qui descreu...
Que allò fos Àngel, ja es donà a conèixer
quan als ulls de Ramon va desaparèixer
fent-li damunt el signe de la creu.

Tals glòries representa, aquella mata.
Per això, en dies de memòria ingrata,
fou arrancada pel mateix furor
que contra Lull movia tanta guerra...
L'arrancaren de rel; mes de la terra
la mata ha rebrotat amb nou vigor.

Pollença, 26-29 novembre 1902²⁰

4) En la conversión de Raimundo Lulio

Havem de citar també els versos castellans *En la conversión de Raimundo Lulio*, probablement compost a petició dels amics qui l'any 1885 inicien la publicació de *Boletín de la Sociedad Arqueológica Lu-*

²⁰ Mn. Bové la publica en *Revista Luliana* gener 1903, p. 12-15, i una nota a la darrera estrofa: "Miquel Thomas Taxaquet, de Lluchmajor, teòlech tridentí i abans preceptor de Sant Carles Borromeu. A ell al·ludia Pio IV dient: "Auditores Randini sunt valde latini".

liana, que encara manté la singladura marcada pels fundadors. En la festa de la Conversió de Sant Pau, aparegué el num. 2 de la nova revista, dedicat a la Conversió del Beat, que llavors i fins ara es celebra el 25 de gener. Inseix la versió del capítol III de la *Vita* del Beat Ramon del P. Antoni R. Pasqual, tradició de la dama perseguida per Lull, l'aparició de Crist en la Creu i la conversió de Ramon, seguida de la mateixa llegenda rimada per M. Costa, en vint-i-una estrofes merament narratives, en castellà, sense el més lleu toc d'inspiració.²¹

El propi autor no les tenia en gran estima, i quedaren fora del recull de poesia castellana, *Liricas* de 1899. Més envant, Mn. Salvador Bové li demana un favor per la *Revista Luliana* en el començ de la seva publicació: "el número corresponent al mes de gener, en que s'escau la Conversió del Beat, serà ajudant Deu extraordinari, per lo que li demano una poesia de la sava ma de mestre. Fassim per Deu, aquesta caritat, que lo mateix Beat segurament li pagará".²² Costa no redactà una nova poesia, introdueix nombroses esmenes en trenta cinc versos de la composició castellana *En la conversión*, i l'envia a Mn. Bové, amb tres notes sobre l'historicitat dels fets narrats,²³

5) Estrofes frustrades

Per trobar altres versos consagrats a Lull han de passar anys, fins al 1915, any del VI Centenari del martiri del Beat. En el mes de març trobam dues anotacions de data contigua. La primera diu:

- 22 març 1915: "Lull estrofa.
- 23 " " "Estrofes Lull... Estrof. Lull.
- 25 " " "Estrofes en net Lull".

En dies consecutius trobem aquestes altres notes:

- 26 març 1915: "Carta a Riber... Procur en va poes. Lull.
- 28 " " "Lltx Blanquerna.Final. Estrofa.
- 30 " " "Blanquerna llitx. Estrofa".

La "poes. Lull procurada en va" del 26 març, com les precedents. ha d'estar lligada amb el centenari, concretament amb l'himne oficial que li encarregàren com a Vocal de La Junta i membre de la comissió

²¹ La primera versió es publica en *Boletín* de la S. Arq. Lul. año I, n. 2, 25 enero 1885, p. 6-7.

²² La Carta està: datada a Martorell 11-XI-1901, depositada avui a la Biblioteca de la Fundació B. March Servera.

²³ D. 19 nov. 1901: "Versos y carta a Bové per R. Luliana". —La poesia sortí en el n. del mes de gener 1902, p. 90-93.— La mateixa versió i les notes es reproduïxen a l'edició O. C. p. 806 i p. 823.

de Música. M. Costa en aquella avinentesa, pel dol fresc del Bisbe Campins († 23 febrer 1915), i la natural inquietud pel Vicari Capitular, retut al llit de malaltia preocupant, no tenia esma ni enginy per encertar les estrofes adequades a la solemnitat lulliana. Traspassa l'encàrreg a Mn. Llorenç Riber, qui l'accepta de bon grat, i diligent envia l'himne el 13 de maig següent. "Amb la mateixa diligència Costa contesta l'endemà:

"Mallorca — 14 maig — 1915

R. D. Llorenç Riber. Pre.

Mon estimat amic: Molt oportunament vaig rebre ahir el seu himne pel Centenari del B. Ramon Llull. Precissament el demanaren els músics, dia 13 a la darrera Junta de les festes projectades. M'ha fet molt bon efecte aqueix himne a faisó de *goigs* (que és forma ben popular i ben nostrada) i plè de regust lullian tan llegendari. Li en don sencera enhorabona i em declar ben agraït, ja que V. l'ha compost a indicació meva..."

Sempre seu afm.

M. Costa Pr." ²⁴

Resta consignar el darrer tribut poètic, dins l'any del Centenari.

6) Càntic dels pelegrins de Randa

Un sacerdot de Palma, D. Francesc Sitjar li demanà unes estrofes per la pelegrinació dels Terciaris Franciscans a Cura, per la tardor de 1915. Accedeix amatent a la súplica, i als pocs dies entrega personalment el *Càntic*, tres estrofes de sis versos popularitzades en el cantoral franciscà.

CÀNTIC DELS PELEGRINS DE RANDA

Pugem a Cura, l'alt santuari
d'on la volada prengué Ramon.
Es el paratge a on solitari,
fent penitència, fugí del mon:
Facem reviure pel centenari
santes memòries que encara hi són.

²⁴ El mateix Riber em fé present d'aquesta carta en vida seva. Cites del diari: 13 maig 1915: "Cartes de Riber (himne y de Math.

14 " " " "Carta a Riber agraint himne."

A Cura en vida contemplativa
 Llull se va veure transfigurat,
 rebé les armes i força activa
 per les grans lluites d'apostolat;
 i sense estudis, a la llum viva
 quedà fet savi il·luminat.

Oh puig de Randa, solar de Cura
 d'on sant i savi Ramon sortí;
 noble penya de tal figura,
 que te veneri tot mallorquí,
 i arreu escampi l'edat futura
 la llum excelsa brollada aquí!

Palma, 31 maig-4 juny 1915 ²⁵

Les estrofes dels pelegrins de Cura i Randa clouen les aportacions en vers de Miquel Costa a Ramon Llull. La grata melodia de "Pugem a Cura, l'alt santuari...", la mateixa del càntic per la pelegrinació mallorquina a Lourdes de 1908, ressona encara festiva en la nostra oïda, repetidament cantada en desfilades de col·legis davant el sepulcre de Llull i altres festes franciscanes.

La desigual valua literària, no minva la voluntat d'honorament del Beat, per part de l'autor: les diverses composicions, palpitació directa de la vida íntima del poeta, les del temps de joventut i les d'edat madura sempre ajustades a la circumstància històrica, ens donen prova manifesta.

II

SERMONS, ARTICLES, PRÒLEG I DICTAMEN LULLIANS

a) Sermons

Al retornar de Roma, febrer de 1890, Costa inicia tot seguit el ministeri de la predicació a les parròquies i esglésies de Mallorca. Prest reincideix en el tema lullian, tractat ara per la paraula prestigiosa del poeta-sacerdot.

²⁵ Cites del diari

31 maig 1915: "Sitjar demana estrofes per Cura. Començ,

2 juny " " "Estrofeta. Estrofa Cura... Estrofa Cura.

4 " " "Pos en net Càntic... Ap. Sitjar (abest) Deix Càntic".

El 14 de desembre 1890 predica el panegíric de la Puríssima a Sant Francesc, i allà el degueren comprometre a predicar el del Beat en la festa tradicional del 3 de juliol de l'any vinent 1891.²⁶ Es el número 48 de la llista general de sermons que consigna en una llibreta exclusiva, distinta del diari. De les notes del diari, molt compendioses en aquesta època, referents a pràctiques de vida interior, i sols accessoriamet a treballs ministerials o literaris, es despren que és un sermó preparat amb tota cura, escrit íntegrament, après i dit de memòria.

El 21 de juny 1891 ha predicat el panegíric de Sant Lluís a Felanitx, torna a Pollença lloc de residència de la família a l'estiu i primavera i dia 24 després de donar els molts anys a amics en la festa de Sant Joan, troba temps per llegir la vida del Beat, i començar a escriure el panegíric; el treball de redacció l'ocupa el reste de les jornades fins el 3 de juliol, ple de pau i alegria, malgrat la fatiga i fins i tot somnolència favorida pels primers ardors estivals. Tot queda registrat en notes en llatí, castellà o mallorquí, que aleshores empra indistintament, amb abreviatures fàcils d'entendre:

24 juny 1891:	"Med. Of. Pr. Jac. Domi Vita R. Lulli lego.
	Incip. panegy. Pax laet.
	Incip. panegy. Pax laet. Visit molts anys, etc.
	Inutilia plurima.
25 " "	"Scrib. panegyir. R. Llull, Labor! Roser vell frustra!
26 " "	"Scrib. panegyir. R. Llull, labor.
27 " "	"Hacia Palma... <i>Desenat.</i> Tard, prosigo serm. Familia. Sueño y cansancio.
28 " "	"Prosigo panegir.
29 " "	"Stud. panegy. somnolentia...
30 " "	"Solit. Domi. Stud. panegy. Famil. Inutilia 40 h.
1 jul. "	" id. id. id.
2 " "	"id. Stud. paneg. labor!
3 " "	"Conf. M. pro me et scand. et murmur... Prædic R. Lull. P. Ors. Enhorab. Domi Orlandis, Rotova etc. Llob ^a tios. ²⁷

El sermó dividit, en tres parts segons el gust de l'època, fou un èxit. Després de l'exordi discretament breu, perfila la figura del convertit

²⁶ Festa traslladada l'any 1972, al 27 de novembre en el calendari propi de Mallorca.

²⁷ Les sigles més usuals són: *Med.* = meditació, *Of.* = Ofici, *Preces*, *Jaculatories*; *Ap.* significa en casa de, etc. La petita fletxa es signe d'acusació per mancaments o faltes d'omissió.

contemplatiu mallorquí, freturos de la corona del martiri, gegant del pensament, i descriu l'acció apostòlica com si hagués viscut, treballat i viatjat amb ell. Feu el sermó en "nostre matern llenguatge", net d'arcaïsmes i corrupcions, tasca difícil ara fa vuitanta sis anys, amb la pulcritud i riquesa de lèxic que podria donar-li un docte escriptor d'avui.

Mateu Obrador no pogué sostreure's a l'impacte d'aquest sermó i escriu: "...nostra llengua manetjada amb talent i traça s'enjoia, raja, depura i ennobleix per encant suau i pler dels oiments delicats... l'unció religiosa inspira l'orador... L'influència d'En Costa pot esser saludable baix de doble concepte, de la religió i del bon gust, influint singularment damunt la clerecia jove... Urgeix l'immediata publicació del sermó" ²⁸

L'any 1892 Costa torna predicar a l'església de Sant Francesc el novenari de la Puríssima, i un mes després, el 25 de gener de 1893 el sermó de la *Conversió* del Beat Ramon Lull, en la festa de la Causa Pia Lulliana. ²⁹

Encara que no sigui un sermó d'estrena, l'escriu íntegre amb calma i amb interrupcions obligades per altres sermons, com el de Sant Antoni 17 gener a l'església de Sant Antoni de Palma, i el de Sant Sebastià 20 gener a La Pobra. Amb paraula inflamada de zel pel profit espiritual dels oients, exposa les dues forces que concorren en tota conversió, l'iniciativa de Déu i la cooperació esforçada de l'home, la generositat de Jesús envers de Ramon, la de Ramon envers de Jesús, pens que amb recança continguda pel record de la pròpia consolidació religiosa del decenni precedent.

Transcrivim íntegrament les notes del 11 al 25 de gener 1893 —excel·lent mostra del diari d'aquest període—, amb cites de visites, viatges, hores d'estudi o lectura, sentiments de vida interior, sobrepujant imperfeccions quasi inevitables a que posa seriós esment:

- 11 gener 1893: "Empiezo serm. Conv. B. Ramon Lull. Ap. Llob^a.
Despido Tios. Noch. ap. Cat.^a
12 " " " "Copio, corrigo poesia. Estudi Domi. Llob^a frs. Leo
Penya. N. S. Creu. Ap. Cat.^a

²⁸ Els desitjos d'Obrador vengueren a bon compliment passats trenta anys, Mn. Antoni Pons publicà *Dos sermons Lullians inèdits* en el *Bolletí de la S Arq. Lulliana* 1928, dels quals en feu tiratge apart en opuscle de 45 pàgs. S'imposen dues esmenes: el sermó no va esser predicat l'any 1892 com diu en p. 4, sinó en 1891. Ha de corregir-se particularment la paraula *inèdits* del títol i de la portada: el sermó que ens ocupa era realment Inèdit, no el segon sermó de que havem de parlar tot seguit, publicat en *Sermons* del P. Lejeune, t. X, Addicions, Barcelona 1899, p. 90.— En el *Pòrtic* del opuscle cita les paraules d'Obrador.

²⁹ És el núm. 166 de la llista general: "166 —25 enero 1893— Conv. B. Ramon S. Frc.^o. Palma".

- 13 " " "Continuo Conv. B. Ramon Lull. Llob^a. Ap. Sellerés pago marmolista. Cat.^a
- 14 " " "Scribo serm. conv. B. R. Lull. Llob^a fr. Ap. Cat^a. S. Francesch
- 15 " " "id id Ap. S. Felip Reig S. P. Ap. Penya gracies tom. A. Alc. ap. me. Ap. Forteza lang. Inutilia.
- 16 " " "Scribo serm. Ap. Ferr. sculpt. Panteon R. B. Ap. Cat^a aliviada. Cabellos afeitar. Estudi m^a serm. S. Ant.
- 17 " " "Praedico S. Ant. Ap. Cat^a 40 hs. Monografs. Gomez Imaz. Ap. Quad^o. Sra. enf. Inutilia.
- 18 " " "Ap. Cat^a desp. Encargo de Bug^a G. Tren vendabal. Inut. Poll Tios ets. Animación.
- 19 " " "Digo elogios prop. narrando sin direct. van. Puig cobro medallas. Oración. Cifre. La Caridad. Prand. alegre ap. Tios. Ap. Rotger M. Sion.
- 20 " " "Pobla. Praed. Refresch. Ap. Ferrer dinar etc. Inutilia. Cego Lladó visita. Palma domi. Digo O. m'enseña vanitas de prole...
- 21 " " "Scrib. serm. fi C. B. Ramon L. Ap. Cat.^a convers. Llob.^a frances. Inutilia Leo diario asalto.
- 22 " " "Stud. Ap. Q. libr. Paseo Alcov. Forteza etc. humor. Ap. Cat^a. Calle Garau.
- 23 " " "Stud. Acomp. tren Visit de B.B. P.S. Jaime. Llob^a frances. Traduzco cartas ital. B.B....
- 24 " " "Tent! imag. insist. Laet. Sguardo in Missa sirv. Ap. Cat.^a. Billet nin. Audio de Fmlia. invid^a grosse ra excuso... me prueban... digo. Juan Arqueol. Lull.
- 25 " " "Pax laet. Stud. serm. Praedico B. Ramon. Llob^a. Singala paseo. Velad. ap Cat^a. niño enf^o. Inutilia plura.

Amb salt notable de cronologia, dins el VI centenari del Beat, Predica el tercer semó lullia dia 24 d'octubre de 1915, dalt el Puig de Randa, on s'havien concentrat els terciaris franciscans per la benedicció de la primera pedra i ampliació de l'església de Cura.³⁰

Han passat els anys: l'orador n'ha complits 61, i es ressent de la fatiga de l'expedició i de l'esforç de la mateixa predicació. El sermó porta el núm. 1416 dins la sèrie general dels predicats sempre a esglésies ma-

³⁰ Per aquesta pelegrinació dels Terciaris havia compost el *Càntic dels pelegrins de Randa*.

llorquines.³¹ Ramon al devallar de la muntanya ja du el fons doctrinal de totes les seves obres, i de seguida dins el monestir de la Real pot iniciar el treball immens d'escriptor amb el gran *Llibre de Contemplació*... En cada estatge que fa a Mallorca va a recollir-se dins aquest lloc solitari... l'energia prodigiosa de Ramon com a savi i com apòstol va sortir d'aquest paratge... L'història de la muntanya reclama la restauració del Santuari, planetjada pel Bisbe Campins, mort aquell any, com a "lloc de santificació i de llum que atregui dolçament els fills de Mallorca".

El prepara amb el mateix esment dels altres dos, escrivint-lo íntegre. Vegem les notes del diari i les impressions del dia de la festa:

- | | | | |
|-------|-----|-------|--|
| 11 | oct | 1915: | "Me donen sermó de Cura. |
| 16 | " | " | "Començ serm. de Cura. Exordi <i>Cura</i> (reclau).. Acab exordi. |
| 17 | " | " | "Escric <i>Cura</i> .. Escric serm <i>Cura</i> .. Seguir serm Cura |
| 18-20 | " | " | "Serm. Cura.. Serm. Cura escric... Serm. prep. Cura. |
| 21 | " | " | "Ser. Cura... Acab serm. Cura. |
| 22 | " | " | "Suplica de serm. final. |
| 23 | " | " | "Dinar prest (tot sol). Pns. A les 2 tren cap Algaida, ab Rotger i Provincial Fr. Ab Rayó Vps. Cpls. Mts. Algaida, carretó Randa. Rectoria. Bell lloc. Cap amunt a peu, bon camí. Cura fosc. |
| 24 | " | " | "6 h. Cura-Randa.. Prep. serm.. Predic (suada) desvest. Bendició 1. ^a pedra igles ^a . gran (llarga cerim.). Dinar. Cova B. Ramon. Plàtica P. Fornés!! Semins. etc. D. Fern. de la Torre etc. Estació Ind. pl. Davallada. Randa, desp. D ^a M ^a Ign ^a Carretó. Pns. Corona. Algaida. Estació esperant Vps. Cpls. Rosari. Tren Mts. Lds. Xerr. Palma S. Francesc Himn. Te Deum Absolució papal. Casa ab pare: cont. X. Sopar familia. X. Medit. L. Pte. Exm. Prs. = Pelegrí, cansament =". |

Pot ser en aquests tres sermons hi ha punts de semblança i repeticions, ben explicables al no constituir temes ordenats per un triduum o novenari; són sermons aïllats sobre la figura, encara que polifacètica, fortament individual de Ramon Llull.

En el present apartat de predicació, havem d'encabir encara dues plàtiques de comunió a estudiants de diverses entitats, que l'any del centenari visitaren el sepulcre del Beat, 31 de maig-alumnes de la Normal, 16 de juny 1915 altres collegials.

³¹ "1416 —24 octubre 1915 — Serm. Cura — Randa-Algaida" (de la llibreta de sermons).

b) Articles

La conversió del Beat Ramon, reiteradament alludida en els sermons, i tema de la poesia castellana d'aquest nom, ho és també del article publicat a *Diario de Mallorca* en la festa de la Conversió 25 gener 1901.³² En l'escaiença del centenari escriví altres dos articles, un sollicitat pel Superior de Sant Francesc, i un segon més breu pel nombre especial del diari de Palma *Correo de Mallorca*.³³

c) Pròleg a Obres de Lull

El pròleg al tom II de les Obres de Lull començades a editar per Jeroni Rosselló, el benemèrit Lullista a qui dedica el sonet esmentat més amunt, és una contribució formal de Costa als estudis lullians.

Té els seus precedents i història.

Mn. Salvador Bové, director de *Revista Luliana*, "a començament de segle" i com homenatge *secular* al Beat Ramon publica un opuscle de 92 pàgs. en quart imprès en la tipografia de L'Avenç, titulat "*Homenatge al Doctor Arcangèlich lo gloriós màrtir de Crist Beat Ramon Lull*, sos deixebles, admiradors y devots al primer any de 1901 i començament del segle XX". L'orientació marcada per l'editor, les deficiències d'articles de col·laboració, no agradà a Miquel Costa. En la tertúlia de J. Alcover manifesta la seva disconformitat amb el propi Mn. Bové, i la "taifa de neo-lullians" qui l'envolten.

El calificatiu no era seu, sinó de Mn. Jaume Collell canonge de Vic, qui alarmat per l'actitud de Bové, així ho escriví a Costa. Aquest s'apropia l'expressió en la carta de resposta.³⁴ Quatre cartes es creuaren

³² Donam les cites del diari —23 gener 1901: Visita de Feliu. Li promet articlet... Junta d'Arqueològica. Assumpte de Bolletí Direct. Discussió Comissió. 24 id. "Article Conv. B. Ramón... Seguir article... Ap. Redacció Diari de Mallorca. Entrég Article. Escales, Feliu etc. —25 id: "S. Francesch. Estació B. Ramon. Sent sermó (vulg.) Acompanyam pare a casa. Esperava ja Catalina. Xerram. Diari de Mallorca los llitx. Temps pas ab familia".

³³ L'articlet *El centenario luliano* es reproduceix en O. C. p. 932.— L'altre *En el sisè Centenari del martiri del B. Ramon Lull*, inexplicablement omès en O. C., es publicà en *Heraldo de Cristo*, a. VII julio- agosto 1915, num. 77, p. 99-101, revista editada per la Tercera Orde de S. Francesc. Firma "Miquel Costa, Pre. Terciari".

³⁴ El diari dona aquestes referències:

10 feb. 1901: "Ap. J. Alcover. Critich homenatge de Bové, etc. Parlam varie.
 11 " " "Carta de Collell duyta de Cirera.
 13 " " "Ap. Math. Ab ell ap. Bisbe. Li mostr carta de Collell etc... Ap. Provisor. Junta Obres Lull ab Estan. y Garau.
 14 " " "Carta a Collell.
 22 " " "Carta a Collell...".

entre Vic i Palma. Trascrivim la de 6 de febrer 1901," portada a mà per Cirera", fins ara inèdita:

"La Garriga, 6 de febrer de 1901.

Rnt. Sr. D. Miquel Costa y Llobera. Palma de Mallorca.

Molt estimat amich y senyor meu: L'altre dia estant a Barcelona me digué un amich que eix Bisbe de Mallorca s'havía suscrit o comprat 100 exemplars del *Homenatge al Doctor* (Arcangelich?) *lo Beato Ramon Lull*. Me crech en lo cas de avisarlos a vostès encara que'm pens que ja ho hauran conegut, que la petita taifa de neo-lullians de per aquí, han pres axò com los joves del dia s'han dat a la bicicleta.

Y com no van fundats en bona filosofia, y lo que'ls manca d'estudi els sobre de pretensions, estàn dient disbarats a cada pas, sobre tot quan parlen de la Escolàstica, de modo que'm sembla serà precis darlos especialment als que son sacerdots, un correctiu eficaç; y no estranyaria que algun dia parlas un xich fort lo nostre Bisbe Dr. Torras. Si no hagués mort tan soptadament lo Sr. Morgades, segurament s'hauria publicat una circular recordant als pseudo-lulians les categòriques ensenyances de Lleó XIII sobre la Escolàstica.

Es clar que aqueixa especie de fervor lulista no tindrà transcendència ni conseqüència, pero no es convenient que'ls capellans joves doguen lo mal exemple de apartarse de la linea de conducta científica tracada pel Papa.

Me plaurà saber bones noves de la seva salut. ¿coneix vosté a Mallorca algun exemplar del *Gamaliel*, altrament conegut pel nom de *Evangeli de Nicodemus*? ¿Tenen en alguna iglesia de la Illa espines de la corona de Cristo?

Servesca saludar a eix Prelat, y ab record als amichs Alcover y Rotger, es sempre de V. affm. SS. y A.

Jaume Collell pbr.³⁵

Costa contesta dia 14 de febrer:

"No m'ha sorprès gens ni mica lo que vostè'm diu d'aqueixa taifa de neolulians. Ja n'havía coneguda la maganya al fullejar lo fascicle del "Homenatge al Doctor Arcangelich", rebut dies abans de la carta que vostè m'adreçá per medi d'En Cirera. Ab la mala impressió qu'allò'm feu tot d'una, ja vaig donar la veu d'alerta a mos companys de tertúlia literària, y després la carta de vostè serví de bona confirmació a lo que'ls havia dit".³⁶

³⁵ Les cartes de Collell es poden consultar a Biblioteca March, Palma.

³⁶ Cf. *El Canónigo Collell* por Antonio Pérez de Olaguer, Barcelona, 1933, p. 324, en la Secció VIII, recull de cartes inèdites de J. Verdaguer, Menéndez y Pelayo, Costa i Llobera etc.

En una segona carta Mn. Collell proposa a Costa un treball d'endrecament de les correnties d'opinió dels neo-lul·lians:

“La Garriga, 18 de febrer de 1901.

.....L'amich Mossen Gaetà Soler, que es home de *acometivitats*, ha fet un article dinamiter contra 'ls neo-lul·lians ab motiu del *Homenatge*. ¿Perque no empren V. un estudi complert de la vida y obras del Beato Ramon, fixant lo criteri sobre'l seu sistema científich en relació ab la Teologia? Es una obra que d'anys ha la tinch, més que pensada, imaginada i jo crech que ara seria molt oportú escriurela. Lo de'n Marius André es molt insubstancial, pero se'n podria aprofitar algun punt de vista. Quan vegi al Mateu Obrador, diga-li que en la Biblioteca Ambrosiana de Milan trobí un magnífich codex del llibre de *Contemplació* que caldria consultarlo...”³⁷

Potser la petició d'un “estudi complert de la vida i obres... criteri sobre el sistema científic en relació amb la teologia...” propassa els límits raonables, i obté una negativa tallant de qui coneix les pròpies possibilitats, inadequades al perfeccionament que tal treball reclama:

“...L'obra que Voste'm recomana escriure sobre la vida y doctrines del B. Ramon Lull, fixant el criteri sobre'l sistema lulià en relació ab la Teología, és segurament una obra ben important i oportuna, però es massa feixuga per les meves forces. Això reclama un filòsof y teòleg de cap de brot, y jo no seré més qu'un poeta qui ha estudiat un poch de Teología. *Sutor, ne ultra crepidem...*”³⁸

Mn. Antoni M^a Alcover amb més cautela i perspicàcia supera la resistència de Costa, qui malgrat no sentir-se dotat per l'investigació, per pur compromís amistós, acceptà l'encàrreg que els companys de tertúlia i de la Comissió editora de les Obres de Ramon Lull li supliquen.

La Comissió es proposa acabar els tres volums començats per Jeroni Rosselló; havia sortit ja el primer, integrat per “Libre del Gentil e los Tres Savis —Libre de la Primera e Segona Intenció— Libre de Mil Proverbis”, amb pròleg i glosari de Mateu Obrador; el prologuista del segon tom, “Arbre de Filosofia d'Amor —Libre de Oroció— Libre de Déu, de Conexença de Déu, del Es de Déu”, havia d'esser i fou Miquel Costa; el del tercer “Felix de les Marevelles del Món”, Miquel dels

³⁷ Depositada a la Biblioteca March Servera, Palma.

³⁸ Cf. *El Canónigo Collell...* p. 325.

Sants Oliver, membre igualment de la Comissió.³⁹ Mn. Alcover li tramet la proposta de la Comissió, amb el seu estil personalíssim:⁴⁰

“Palma, 27 Juliol, 901. — Al R. D. Miquel Costa, Pre. — Amich estimat: Rebuda la teva sobre sermó Vives, y entesos — Una altra cosa: D. Mateu Obrador ha fet un pròlech per el primer tom de les Obres del B. Ramon Lull, un dels impresos de D. Jeroni. Ara ve el segon tom, aont van llibres de filosofia, y els amichs de la Comissió m’han suplicat que t’escrigués a veure si faries aquest pròlech del segon. Basta una cosa curta. — Convendria que ho fesses, ho has de fer, creume. Te poriem enviar el de N’Obrador, y veuries la manera, l’andadura. Vaja, anime’t y fes-ho. — Comandassions a ton pare y a tots els amiche. — Ton afectíssim = Antoni M^a Alcover, Pre.”.

La reacció espontània de Costa “tot y agraint l’honra que em fan”, és d’excusar-se d’escriure el pròleg, i dona el nom d’un company “Pep Miralles” el futur Bisbe de Mallorca “que té més pasta filosòfica que jo”:

“Pollença, 23 de juliol de 1901.

Amich benvolgut: Don les gracies a’n aquests amichs de la Comissió per l’honra que’m fan oferintme el pròlech del segon tom de les Obres del B. R. Lull. Lo que hi ha es que no tench aquí els fascicles publicats; los guardava a Ciutat, y encara hi son dins un calaix del meu estudi. En demés, el meu punt de vista, essent consemblant al del Ilm. Torras y Bages, disgustaria fort a molts de lullistes, fins y tot de *Mallorca Dominical*, y això podria ser en perjuy de la publicació. Per reformar el meu judici seria precis un estudi fondo general de la doctrina lulliana, cosa que no puch fer per ara, ni està a la portada de les meves forces. Ja saps que no som cap filosof. — Qui faria un pròlech mes acceptable seria En Pep Miralles, qui está al corrent de lo qu’ha escrit Mossen Bové sobre la doctrina del B. Ramon y té més pasta filosòfica que jo. Pensa-hi bé, y veuras la conveniència de que fassa aqueix pròlech En Miralles.

Dia 12 d’Agost seré a Ciutat, si Deu ho vol, a predicar de Sta. Clara. A les hores tendré un gust especial de veure el pròlech del 1^{er} tom escrit de N’Obrador.

Comandacions de mon pare y dels amichs de per aquí.

Saluda en nom meu aqueis comissionats y demés companys.

Ton affm.

Miquel Costa, Pr.”⁴¹

³⁹ Formaven la Comissió editora “Miquel Costa i Llobera, Antoni M.^a Alcover, Mateu Rotger, Estanislau Aguiló, Jaume Lluís Garau, i Mateu Obrador i Bennàssar director efectiu de les publicacions”, cf. *Las obras de Ramón Lull* per M. S. Oliver, *Revista Luliana* nov. dec. 1903 i gener 1904, p. 361-365.

⁴⁰ Carta inèdita conservada a la Biblioteca March Servera, Palma

⁴¹ Carta de Costa a Mn. A. M.^a Alcover, conservada a l’arxiu de l’Obra del Diccionari. Inèdita, es publica amb autorització de Francesc de B. Moll.

Mn. Alcover replica tot seguit. Davant el prec insistent de l'amic Provisor, passades les festes de la Patrona, en una temptativa provisional prepara unes apuntacions, i la primera provatura li proporciona igualment la primera desillusió:

7 agost 1901: Casa... Exm. Prepar apuntes Pròleg Lull... Apunt Lull Desillusió...".

Dia 12 va a Palma, predica el sermó de Santa Clara i conversa amb Mn. Alcover i altres amics; es sent cohibit, però accepta l'encàrreg del Pròleg. Són interessants les notes del diari:

12 agost 1901: "Ap. Curia. Provisor. Entesos, breu. Carrer Mr. Frost ab Garau escomesa amistosa. Los company ap. brodadors porteria d'Ayamans brodats!!! Entrada: ab Sr. Comte afable. Despedim... Ap. Provisor. Xerram francés i italià ab López Mestre seu. Passeig ab Provisor. Xerr. Arqueol. Llitx diaris. Casa.

13 " " "Ab Provisor ap. J. Garau, M. Obrador Mr. Frost. E. Aguiló. G. Alomar. Sentim treball de Frost. Jo cohibit... Acept encàrreg pròleg, Surt ab O. y Alom. Dich de insults a Taronjí imprudència".

Torna a Pollença, empren la lectura preliminar de texts de Lull, del sistema científic de Mn. Bové, que li causen fastidi i somnolència, favorida en part pel tedi estival. El 25 d'agost comença el borrador; dia 5 de setembre inicia la segona part. Mn. Alcover es cuida de mantenir espavilat al prologuista, el felicita per Sant Miquel, i li recorda amatent:

"...Te supos fent feyna a-n el pròlech del B. Ramon y esper que sortirà una cosa digna del teu nom y fama. ¡Deu ho fassa! y qu'aviat ho tenguis llest".⁴²

L'endemà contesta Costa:

"...Vaig començar, com suposes, a fer feyna an el pròlech del B. Ramon; però m'en he hagut de dexar. Ja't recordarás que a la junta de Ca'n Garau vaig dir que no m'era possible fer el tal pròlech porque no tenia a Pollensa medis de recullir les noticies bibliogràfiques que son del cas. Allà me responguereu que no hauria d'estar per axò, que ja les m'enviariu. Però lo cert es que no les m'han enviades, y sense tals notes

⁴² Fragment d'una carta de Mn. Alcover a Costa, 28 setembre 1901, conservada a la Biblioteca B. March.

no hi ha pròlech possible, donat el caràcter de l'obra. Dins uns quants dies esper veuret a Ciutat aont he de predicar per la festa dels Aragonesos (del Pilar). Llavors me podries entregar les notes bibliogràfiques que necessit, si es qu'he de fer el pròlech que'm demanes. No importa que les m'envien abans; tant mateix no hi podria fer feyna fins llavors".⁴³

Tots li donen pressa; el pròleg al tom I i les indicacions bibliogràfiques trameses pel mateix M. Obrador⁴⁴ l'animen a superar les dificultats d'un treball que resta fora de les seves aficions:

"M'han encarregat —diu a J. Rosselló— d'escriure un pròleg pel segon tom de les obres del B. Ramon Lull, i es cosa que ha d'ocuparme molt de temps, perquè suposa llegir detingudament els tractats que el tom conté, pensar-hi un poc, recollir les notes bibliogràfiques i redactar tot això. M'ha tocat en sort un tom no gaire atractiu: que hi farem? —Supos que haurás vist el pròleg d'En Mateu Obrador pel 1^{er} tom lullia: es una obra mestra."⁴⁵

Les notes del diari freqüents en aquests mesos permeten seguir dia per dia el procés de redacció. Traspuen sinceritat: no són infreqüents les paraules "feina — cansat — no ret — temps — difícil", signe del laboriós compliment de l'encàrreg de la comissió:

- | | | |
|------------|-------------|---|
| 15 | agost 1901: | "Llitz Tom II, prep. pròleg pens. |
| 18, 19, 20 | " | "Llitz Bové Sistema lullia... sistema. cient. Lull. |
| 21 | " | "Llitz Lull II Arbre. Fastidi. |
| 22 | " | "Llitz Lull Arbre. Cansat. Becar... Llitz Lull Arbre. |
| 25 | " | "Continuu Arbre de Lull, pròleg borrador. |
| 26 | " | "Becar, abatut. ...Llitz Lull. |

⁴³ Fragment de carta de Costa a Mn. Alcover, Pollensa 29 Setembre 1901, Arxiu de l'Obra del Diccionari.

⁴⁴ Obrador escriu: "Supos que a l'hora d'ara ja hauras rebut un exemplar des tom I de les "Obres de Ramon Lull" que hem dut a bon acabament, i així ho vegem prest dels altres. Per quant vulgues posar fil a l'agulla i escriure es Pròleg que mos prometeres pel tom II, aquí t'envii algunes indicacions bibliogràfiques que voldria t'estalviassen un poc de feina i cerques. Si qualque cosa més desitjes y jo la't puc facilitar, no tens més que dir-ho y quedaras servit. Lo que tot-hom de sa Comissió celebraria y t'agrahiria es que donasses tota sa pressa bonament possible a n'aquest Pròleg que de tu esperam, y que estampariem tot d'una, a fi que aviat pogués sortir a llum dit tom II, ad majorem Lulli gloriam.— Se que En Miquel S. Oliver ja expedex a compondre es seu, des Felix de que's va encarregar, y fara lo que puga per enllestirho aviat. En Garau y jo, dies passats duguerem a D. Jeroni un exemplar des tom I, y com es natural, en tengué un alegró de veure'l llest. Així serà dels altres qui romanen.—Te desitja, doncs, lleguda y alta inspiració ton sempre afm. amic y s.s.—M. Obrador. "Carta de M. Obrador a Costa, Valldemossa 2 d'Octubre 1901, (Biblioteca B. March.)

⁴⁵ A Joan Rosselló, 20 octubre 1901, O. C. p. 1073.

- 27 agost 1901: "Lltx Arbre Lull. Becar... Escrich poch de Pròleg. Dinar, xerr poc. Languor... Trist recort (Aniv. D. J. Cifre).
- 28, 29 " " "Lltx Lull Arbre.
- 31 " " "Tarda. Cotxo, Jo qued. Lltx Lull Arbre.
- 1 sep. " "Baren. Tedi. Fulleig. Lltx Lull Arbre i escrich pròl.
- 2 " " "Baren. Medit. Cansat becar, Lull lltx. Escrich pròl.
- 3 " " "Lltx Lull. Seguir Pròleg. Acab 1^a part del Pròleg Lull.
- 4 " " Lltx Lull... Ordenar fulls.
- 5 " " "II part pròleg Lull escrich
- 6 " " "Lltx Lull y seguir pròleg. Dinar...
- 25 " " "Reb tom Obres Lull.
- 26 " " "Lltx prol. Obrador (Lull).
- 29 " " "Carta a Provisor *contest*.
- 4 oct. " "Pròleg comenc obr. Lull... Seguir pròleg difficult temps... Pròleg breu.
- 5 " " "Escrich pròleg tom II de Lull temps... Pròleg feyna...
- 16 " " Escrich Pròleg II Tom de B. Lull... seguir pròleg cansat... (tarda) Casa seguir pròleg.
- 17 " " "Pròleg del B. R. Lull cansat. Becar. Seguir. Equivocat impacient poch... Dinar... Pròleg... Escrich pròleg.
- 18 " " "(tarde)... Pròleg escrich.
- 19 " " "Pròleg escrich. Lltx llibre de Deu... Prep. Pròleg no ret.
- 20 " " "Prepar llegint Lull, corregir error.
- 21 " " "Pròleg de Lull difficultat! ...Passeig camí Moll... Casa trist y cansat... Becar Escrich un poch pròleg... seguir.
- 22 " " "Traball al pròleg temps llegir... (Tarda) Pròleg Math. vengut. Conversam. Ab Math. passeig breu. Li cont treball sobre Lull...
- 23 " " "Pròleg breu... Pròleg seguir difícil
- 24 " " "Pròleg Lull seguir difícil. Lltx... Pròleg escriure... seguir.
- 25 " " "Pròleg duptant... Pròleg... Pròleg acab.
- 26 " " "Escrich pròleg de Lull corregir... Copiar fulls de nou... Apurat impacient tot sol, gesticular y *ninot*. Dinar. Calm xerr. Seguir copiant pròleg... Seguir pròleg vetllada. Sopar. Xerram breu. Seguir pròleg.
- 27 " " "Prs. Acab d'arreg. pròleg de Lull. M. Sion. Prep. Missa... Carta a Garau ab pròl. Medit. Temps.

En la segona quinzena d'octubre hi treballà intensament i l'acabà. J. Lluís Garau membre de la comissió editora el passà tot seguit a Mateu Obrador. L'intelligent lullista el califica de "pulcre i ben pentinat".⁴⁶

No li sembla tant al propi autor segons les cites del diari acabades de transcriure, ni les paraules que tramet a Rubió:

"Ja hauras vist el pròleg d'En Mateu Obrador i I tom de les Obres de Lull... Es un treball de primera. — Per encàrrec dels companys, jo he hagut de fer altre pròleg pel II tom, que per cert, consta d'opuscles ben poc atractius i molt plens de sequedat didàctica. Això, damunt la meua inhabilitat per aquesta classe de treballs erudits, haurà produït un efecte ben mesquinet, una introducció ben migrada. Se tractava d'un tom en gran part teològic, i jo no podia defugir l'encàrrec dels companys de comissió. Qui fa lo que pot...".⁴⁷

El "Prólogo" ocupa de la pàg. V a la XXVII, i està datat a "Pollensa, Octubre de 1901.

Mn. Bové s'apressa a publicar una recensió del tom i del pròleg, fent-li retret d'haver-lo escrit en castellà:

"Noves. — sortit ja, y's ven en les llibreries de Barcelona al preu de deu pessetes, lo segon volum de les *Obras de Ramon Lull* (text original català), que a Palma publican los lullians de l'illa daurada.— Compren estes obres: *Arbre de Filosofia d'Amor, Libre de Deu, Libre de Coneixença de Deu, Libre del Es de Deu*. Hi ha al devant un prolech bellament escrit pel poeta Mossen Costa y Llobera, guanyador —segons diuen— de la Flor natural en los Jochs Florals d'enguany, que adhuc no s'han pogut celebrar per causes de tothom sabudes; pròleg que's distingeix per ses moltíssimes notes bibliogràfiques y d'altre caràcter

⁴⁶ "Valldemossa, 13 Nov. 1901. A Mossèn Miquel Costa. Pollensa.— Benvolgut amich y company: Un enfadós cadarn que'm costà quatre dies de llit y febre retardà la meua anada a Ciutat y el gust de rebre y llegir el teu Pròleg pe'l tom II.— Ja'l tench en poder meu; y no ho prengues per bona correspondència y retorn de benévols elogis si't dich que m'ha agradat molt y que n'has tret tot el partit possible, a mon entendre, de l'indole y caracter d'aquells llibres qual ressenya o *Compte rendu* no's presten a gayre florides amenitats d'estil o fantasia.— Com que'l pròleg ja ve tan pulcre y ben pentinat com tot lo teu, no sera menester casi be usar de la autorisació que'm dones, de corretgir o esmenar lo que venga. Aniré prest a Ciutat, visitaré a D. Jeroni; faré les notes descriptives dels Codices, segons te vaig indicar; y d'acort ab los companys, posarem tot seguit fil a l'aguya, a veure si per Nadal pot posarse aquell volum II a la venda; que de Barcelona ja'n demanen. Quedaràs servit en lo d'enviarte 2es proves, per si ofereix fer alguna esmena".— Vint i dues cartes d'Obrador guardava Costa dins el seu epistolari, depositat avui a la Biblioteca B. March, Palma.

⁴⁷ A Rubió, 28 octubre 1901, O.C. p. 1074.

també, dels llibres del Arcangelich, continguts en lo volum. Amb motiu de l'aparició del primer volum d'eixes *Obras*, ahont hi figurava com a prologuista lo Senyor Matheu Obrador y Bennassar, reberem algunes cartes de diferents indrets de Catalunya, manifestantnos la molta estranyesa que causava arreu'l que's publicuessen grossos volums en català ab pròlechs *castellans* firmats per fills de la terra. Comprenem —venien a dir poch mes poch menys totes les cartes— que algú per vulgarisar la Filosofia luliana o les obres del Doctor Arcangèlich cregui mes convenient l'us de la llengua castellana, puix aquesta te mes gent que la parla y coneix que no pas la llengua catalana; però publicar voluminoses obres en català ab una introducció *castellana* axò si que no ho comprenem: qui coneixi'l català de les obres del Beat Ramon Lull ¿no coneixeria'l català en que fos escrit lo pròlech? Ara, si'l pròlech lo firmés un senyor Menéndez y Pelayo, o qualsevol altre escriptor castellà, la cosa estaria bé, perque al menys per deferencia, se li hauria de permetre l'us de la llengua propia. — Lo pròleg de Mossen Costa y Llobera també està escrit en llengua castellana”.⁴⁸

Costa es mostra d'acord amb el raonament de Mn. Bové:

“Certament que estaria millor no fer toms *bilingües*, i aquest mescladís a mi mateix no em satisfà. Però nosaltres no fem més que completar lo fet per D. Jeroni Rosselló (a. c. s.), i aquest tenia ja estampats els textos lullians amb notes castellanés, amb portada i dedicatòria a l'Arxiduc, també en castellà. De manera que nosaltres nos hem vist obligats a les introduccions amb llengua forastera per la unitat i harmonia de l'edició. Així també les persones qui no sapien o *no vullen* llegir en català poden formar-se alguna idea del contingut de cada tom. Aquí a Mallorca es frequent el cas de no voler llegir en nostra llengua, fins persones qui parlen molt dificilment la castellana”.⁴⁹

d) Nota introductòria.

Encara que no es tracti d'un pròleg en el sentit rigorós del mot, redacta en vernacle, un cop superat el bilingüisme dels tres volums de l'edició Rosselló, la nota introductòria a un altre volum de Lull.

La Comissió Editora presidida per Mateu Obrador, l'any 1906 repren la publicació de les *Obres Originals* del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Lull, un volum d'*Obres Doctrinals* i el *Libre de Contemplació* en tres toms. La publicació del tom II (caps. 60 al 102) s'interromp llargs mesos per malaltia del mateix Obrador, que mor dia 27 de maig de 1909.

⁴⁸ *Revista Luliana*, maig 1902, p. 203-204.

⁴⁹ A Rubió, 9 setembre 1902, O.C. p. 1079.

La Comissió resol acabar la feina iniciada pel benemèrit lullista, i demana a Costa uns "mots" o "escrit introductori". Miquel Costa acceideix de bon grat a redactar la nota preliminar "Als subscriptors", i l'entrega personalment al jove Miquel Ferrà, associat de fresc a Obrador en la preparació dels volums lullians.

ALS SUSCRIPTORS

"La publicació del tom actual no s'es poguda fer sense un compàs d'espera, desgraciadament massa motivat. Mentre acabava d'estampar-se aquest segon volum del *Llibre de Contemplació*, la delicada salut del meritíssim Mateu Obrador i Bennassar passà a greu malaltia, la qual li interrompé sos treballs i poc després li ocasionava la mort. Qui ho haguera dit vuit mesos abans, quant l'infatigable lullista tornava rejuenit a Mallorca, ple d'esperances i projectes, després de sortades investigacions a les biblioteques de Munich i Milán? Quin plaç tan curt li restava per treure profit de tot aquell tresor lullian que ell restituia a sa pròpia terra en fidelíssimes còpies fotogràfiques!

Dia 27 de maig de 1909 sortí d'aquesta vida mortal aquell eminent lullista, en plena possessió de ses facultats, i amb tals mostres de fe, pietat i resignació, que hé donaven a coneixer com s'era penetrat de l'esperit de son Mestre. En ses darreres efusions aquel cor, tan ple de simpatia, no més de dues coses mostrà recança: de deixar sos infants dins l'orfanesa i d'abandonar a son començament la seva edició de les obres lullianes. No més haguera demanat deu anys encara de vida per atendre a sos fills i a la publicació d'aquestes obres, empresa de la qual ell era la columna mestra, l'operari insubstituïble. Unes aptituds excepcionals per l'arqueologia literària, una preparació perfecta d'erudit i un gust tipogràfic consumat feien de N'Obrador l'home qui semblava suscitat aposta per realitzar la nostra tasca. Així no es d'estranyar que davant sa pèrdua se sentís desconcertada la Comissió editora.

Tal es la causa de que surti amb notable retard aquest volum. A fi de no retardar-lo més, s'hi prescindeix del glosari que N'Obrador hi volia afegir. Simplement embastat estava aqueix treball, per manera que, havent-lo d'acabar un altre autor, reclamaria temps considerable. Per això la Comissió ha resolt ara reservar per la fi de tot el *Llibre de Contemplació* l'indicat glosari, considerant ademés que darrera l'obra ocuparà un lloc més oportú que no entre diverses parts de la mateixa. Si N'Obrador pensava encabir-lo dins aquest volum, era tan sols per la raó purament externa de donar a tots els toms aproximada gruixa.

Lo que la Comissió ha volgut complir puntualment es posar aquí els dos facsimils promesos des del volum anterior, que no estaven fets encara. Així es pot veure que la publicació continuarà lo mateix que abans, tret el valiosíssim concurs del qui n'era principal operari. Afortu-

nadament entre els papers que ell ha deixat, resta material copiós de texts inèdits, sobre tot del mateix *Llibre de Contemplació*, ja preparats per donar a l'estampa. Prosseguir aquest llibre, que es obra capdal entre totes les de l'Autor, se proposa en primer terme la Comissió editora. Entre tant s'ha associat per la feina el jove i distingit escriptor i poeta Miquel Ferrá, qui ja al costat de N'Obrador s'iniciava en la paleografia i erudició lulliana, ajudant-li a transcriure els venerables manuscrits amb delicat esment i pulcritut escrupulosa.

Així ens prometem que podrà seguir endavant, beneida del B. Ramón Lull, la patriòtica empresa en que han treballat fins a llurs darreres energies els dos benemèrits mallorquins Jeroni Rosselló i Mateu Obrador de bona recordança, que en Deu hagin trobada la vera gloria.”

La nota surt sense signatura de l'autor. Tanmateix no li resta autenticitat, pel tarannà i estil reposat de l'escrit, i per les referències claríssimes contingudes en el diari:

- | | | |
|---------|-------|--|
| 23 nov. | 1909: | “Mots sobre Obrador pel tom Lull, escrich. |
| 27 ” | ” | “Pròleg net per tom Lull. |
| 28 ” | ” | ““Pos en net introd. Lull. |
| 29 ” | ” | “Ap. Ferrà: entreg Ermita de Valldemossa!!!!”. |

e) Dictamen lulljà

Deu anys, els més gloriosos de la vida literària de Miquel Costa,⁵⁰ transcorren entre la redacció del Pròleg i un altre treball d'erudició, encomanat a la seva sollicitud pel Bisbe Campins. A les darreries de 1910 trobam en el diari una primera referència al *Dictamen*, o vot expositiu crític sobre la *Relació de la revisió d'escrits autèntics del Sirvent de Déu B. Ramon Llull per el Dr. Jaume Borrás*.

El dictamen li costà llargues hores de reflexió, consultes i lectures, consignades amb reiteració en el diari de la primera quinzena de juliol de 1911:

- | | | |
|---------|-------|--|
| 21 des. | 1910: | “Examin dictamen lulljà de Borrás. |
| 11 juny | 1911: | “Al Palau Sria. Ab Comissió Lull repassam escrit de Borrás. |
| 29 ” | ” | “Ab Rotger y Pascual (de Lull dictamen). |
| 3 jul. | ” | “Ofici B. Ramon... Examin ms. De <i>Lullo</i> ...ms. de <i>Lullo</i> . |

⁵⁰ Fets rellevants del decenni són: proclamació de Mestre en Gai Saber 1902, edició de *Tradicions i Fantasies* 1903, President dels Jocs Florals de Barcelona i publicació de *Horacianes* 1906, segona edició de *Poesies* 1907, *Visions de la Palestina* 1908, canonge de la Seu de Mallorca 1909.

- 4 Jul. 1911 "Lltx *Lullum* (obligació) ...Lltx *Lullum*.
 5 " " "Inform. llatí de Lulli *orthod.* començ ...Lltx Vind. Lull. (temps) ...Sopar. Diari. Lltx Vind. *Lulli*.
 6 " " "Lltx corregint Orth. *Lulli* ...Lltx Orth. *Lulli*... Llegir i correg. Orth. Lulli.
 7 " " "Palau. Parl ab J. Garau de Lull. Casa dictamen repens... Dictamen Lull (*laboriose*). Sopar... Dictamen.
 8 " " "Matinada. Prs. Arregl. Medit. Gay (Lacrymae) Dictamen Lull (temps ret poch) La Seu... Dictamen Lull seguir... Dictamen.
 9 " " "Dictamen Lull seguir... Palau Bisbe... De dict. *Lulli*, Garau lltx. Bisbe soluciona... Carta de Menéndez (Ferrà).
 10 " " "Prs. Medit. Dictamen reform. Dictamen prosseguir.
 11 " " "Dictamen proseguir... Dictamen proseguir... Dictamen seguir.
 12 " " "Acab dictamen *Lulli*... Posar en net dictamen Lullia
 13 " " "Posar en net Dictamen... Seguir posant en net... Pos en net final Dictamen Lull, Palau Bisbe; li consult dictamen: aprova... Parlam.
 14 " " "“Posar en net 2^a vegada dictamen... En net seguir...En net acabar.
 15 " " "La Seu. recado de esser a la Curia a les 10. Corr a la Curia, me queix q.no m'avissassen abans. Corr a casa a prendre documents: torn Curia. Palau me queix devant Bisbe (*suaviter*). Acte de Censors *Lulli* (*capella*).Dich a Borrás ma bona censura de son treball (sense pensar secret). Escrupols. Desp. Casa Hs. (Abatut de defectes). Lltx derrers fulls tipiat de Borrás... Lltx tipiat...
 16 " " "Medit. (Gay!) llágr. (Contrit de impaciencies etc.)⁵¹

Redacta el dictamen en un llatí classissitzant, correcte, com el del bon temps d'estudiant a Roma, quant els tres amics Costa, Mateu Rotger i Antoni Rubió s'escrivien cartes en la llengua de Cicerò: "Libenter, amice, pro vernaculo nostro, latinum usurpabo sermonem..."⁵² Es explicable que repeteixi els mots "laboriose —temps ret poc— reform",

⁵¹ Al marge del tema lullia notem els mots de 15-16 juliol, signe de l'esforç creixent per la perfecció cristiana de M. Costa.

⁵² A Rubió, Pollentiae, III^o Idus Aprilis MDCCCXC, O.C. p. 1042.

mentre escriu el dictamen, "manifestació objectiva i solemne del coneixement profund que tenia Mossen Costa de la ciència teològica del B. Ramon, i dels escriptors qui la vindicaren". Son paraules del Dr. Francesc Sureda i Blanes, primer Rector de la Maioricensis Schola Lullistica, en una carta datada el 5 d'abril de 1954.

Aquest any 1954, un estol d'amics celebrà el centenari de la naixença de Miquel Costa (Pollença, 10 març 1854), amb un cicle de conferències a Palma. El Dr. F. Sureda i Blanes volgué adherir-se a tal commemoració, i m'invità a parlar sobre Costa i Llobera i Llull, en sessió menor ocasional, dins el XVII Curset Lullista d'estiu. La sessió es tingué dia 19 de juliol de 1954, a la Biblioteca de la Schola i domicili particular del Rector, ressentit ja del mal cardíac que havia de causar-li la mort. La dada assenyalada no m'era gaire propícia, perquè pocs dies després, el 22 de bon matí, abandonava Mallorca per temporada indefinida.⁵³

No guard record precís del tema que vaig exposar, certament desllaçat, però si serv memòria perfecta de la lectura del *Dictamen* manuscrit del propi autor Miquel Costa i Llobera, conservat a l'arxiu de la Schola, secció de Documents Lullians 19/C. Sureda i Blanes me'n facilità la consulta, i permeté que en tregué còpia a màquina, que a una sola cara i sense espaiar ocupa dos fols i mig d'un paper que pel color esgrogueit ja revela els anys transcorreguts.

Sortosament he conservat la convocatòria o invitació personal a l'acte, i la carta original del Rector amb el seu judici sobre el *Dictamen* autògraf de M. Costa, "una de les joies més preuades de nostre Arxiu".⁵⁴

En el present número de Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana, per primera vegada, transcrivim el text íntegre, i la carta com introducció apropiada, del *Dictamen*, rigorosament inèdits:

"Maioricensis Schola Lullistica — Instituto del Patronato "Raimundo Lulio del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Rectorado.

⁵³ Fora de l'illa vaig escriure l'assaig monogràfic, *Aspectos de la espiritualidad de Costa y Llobera; notas de Ejercicios y otros apuntes*, cf. *Manresa* Revista de investigación ascética y mística, Madrid 1955, n. 104-105, i tiratge apart, en opuscle de 50 pàgs. en quart.

⁵⁴ Text de l'invitació: "Maioricensis Schola Lullistica. Instituto del Patronato "Raimundo Lulio" del Consejo Superior de Investigaciones Científicas XVII Curso Lullista, V de verano.— El próximo lunes día 19 de julio a las 7 de la tarde, tendrá lugar en la Biblioteca (Blanquerna 47, 2.), la Commemoración Centenaria del gran lullista Mossén Miguel Costa y Llobera, disertando el Ilmo. Sr. Don Bartolomé Torres Gost, Rector del Seminario Conciliar de San Pedro. Ciudad, 15 de julio de 1954.— Invitación personal. Segell i escut de la Schola".

Ciutat, 8 d'abril de 1954

Bon amic Senyor Torres: Agrairé l'amabilitat de donar a qui sia, la meva tarjeta per lo del dia de retir; el mal temps aconsella al metge —qui ara acaba de sortir— a dir-me que no puc sortir". En efecte aquest cor meu està fet troços i avui respir molt malament. I gràcies!

Li envio també l'autògraf de Mossèn Miquel Costa i Llobera (esper que el retornarà tot d'una que l'haja estudiat essent una de les joies més preuades de nostre Arxiu; i en aquest sentit perdoni generosament que ho diga!).⁵⁵ L'envio perque d'ell resulta, excepcionalment, com mai, la manifestació objectiva i solemne del coneixement profund que tenia Mossèn Costa de l'estat de la qüestió, de la ciència teològica del Beat Ramon, i dels escriptors que la vindicaren. A més aquest document demostra també la capacitat lulliana i crítica d'En Jaume Borràs, al cel sia; "sed in hac re nunc aliter sentiendum fateor, postquam Rev. Dr. Borràs *egregie patefecit...*". A ell, a Mossèn Costa, molt bé se li poden referir les mateixes paraules que ell dedica tan modestament a Mossèn Borràs: "penitior doctrinarum cognitio, candida sinceritas in exponendis, animi serena moderatio". Crec que es tracta d'un document de excepcional importància per a documentar el lullisme profund, savi, crític, de Moss. Miquel Costa i Llobera.

Afm. F. Sureda i Blanes".

Dictamen

DOCUMENTS LULLIANS 19/C. *Maioricensis Schola Lullistica*

INFORMATIO commissa Michaeli Costa Llobera a Dom. Jo. Campins et Barceló, Episcopo nostro, super doctrina in "Relatione revisionis scrip. authenticorum Servi Dei B. Raimundi Lulli", quam exaravit Dr. Jacobus Borràs.

Scriptum autographicum ipsius laudati Michaelis Costa Llobera.

(Probablement correspon a principis de l'any 1904. L'any 1905 (9 de mars) el Postulador contestava al Promotor de Justicia i Fe. Firma Cesar de Sanctis y el *Revisa*, Angelus, advocatus Mariani, S.R.C. Assesor et S. Fidei Subpromotor)*

⁵⁵ Don paraula de que ben abans de la dissertació vaig retornar el document a l'arxiu de la Schola.

* Nota: D. Francesc Sureda i Blanes, primer rector de la Schola Lullistica, diu a la capçalera de la INFORMATIO: "Probablement correspon a principis de

Juxta munus mihi commissum, attente perlegi "Relationem revisionis authenticorum scriptorum Servi Dei Raimundi Lulli" quam Revdus. Dr. Jacobus Borrás nuper exaravit magna quidem cura et infesso labore. Quamvis gravi muneri imparem me censeam, tamen Dominationi vestrae obtemperans, Reverendissime Domine, judicium meum sincere et observanter patefaciam.

Imprimis fateri oportet, cum Dr. Borrás, Raimundum Lullum ab omni haeresi formali prorsus immunem. Ipse enim, prout in suis operibus passim et liquide constat, omnes suas doctrinas iudicio ac correctioni Sanctae Matris Ecclesiae Romanae Pontificis humillime subiecit, nihil aliud ambiens in hoc mundo praeter dilationem catholicae fidei ac pietatis. Hoc sane indubitatum erit apud omnes qui lulliana scripta sereno animo et bona fide percurrent, idque inficiari non auderet nisi qui aut ignorantia aut hostili furore laboraret.

Non autem ita perspicua fuit immunitas Lulli ab omni haeresi materiali, etiam arud catholicos quamplures ipsi Raimundo non infensos. Nam ex quo inquisitor Fr. Nicolaus Eymerich in lullianam doctrinam invexit, eique imputavit ut haereticas centum illas propositiones quas in suo Directorio recensuit, positus est Lullus noster tanquam signum contradictionis circa quod acriter pugnatum est. Et quidem, dum inimici atrociter saevirent, non defuerunt inter lullianos defensores, qui omnes mensuram excedentes, ipsi magistro forsitan majora intulerint damna. Ex his immitibus ac diuturnis disputationibus, opinio asserens in lulliana doctrina adesse gravissimos errores, adeo precrebuit, ut nota heterodoxiae cum nomine Raimundi Lulli passim conjuncta inveniatur. Accedit aliquid quod ex parte ipsius Auctoris huic sinistrae famae aliquatenus ansam praebuisse videtur, nimirum: novitas magna systematis, modus a traditione scholastica valde alienus, loquendi audacissima libertas cum proclivitate quadam erga arabicam scientiam quam ipse Raimundus excoluerat, utpote conversioni saracenorum maxime intentus. Mirum itaque non est si orthodoxia lulliana defensionibus indiguerit.

l'any 1904". Certament és de l'any 1911, segons les indicacions del Diari de Costa i Llobera.

- 5 Jul. 1911: "Inform. llati de Lullo orthod. Començ... Inform. seguir... Llitx Vindi Lulli temps...".
- 7 " " Dictamen repens... Dictamen Lull (*Laboriose*).
- 9 " " Acab dictamen Lulli... Pos en net.
- 13 " " Pos en net final dictamen Lull: Palau Bisbe: li consult dictamen: aprova.
- 14 " " Pos en net 2na. vegada dictamen... En net seguir. En net acabar.
- 15 " " Acte de censors Lulli (capella). Dich a Borrás ma bona censura de son treball (sense pensar secret). Escrupols., Llitx fulls tipiat de Borrás".

Vindices lullianae orthodoxiae, inter quos eminentissimus ille P. Pascual, Abbas Cisterciensis, procedere solebant percurrendo singillatim omnes propositiones ipsi Lullo tanquam haereticas imputatas. Sed aliam plane viam elegit Dr. Borrás, nempe viam exponendi quae fuerit sincera B. Raimundi doctrina super catholica dogmata in quibus errasse dicebatur. Hinc, oportuna introductione praemissa, in quatuor partes distribuitur universa tractatio; et in singulis, post copiosam doctrinae explanationem, difficultates, si quae supersunt, aptius atque facilius solvuntur. Nam plures sunt difficultates quae, sola locorum mutua explicatione, corruunt et evanescent, velut umbrae in luce diffusa. Itaque nonnulla, quae seorsim inspecta ad rectam normam irreductibilia videbantur, insimul considerata, in orthodoxam veritatem coalescunt. Haec methodus, a Rvdo. Dre. Borrás adhibita, visa est mihi sane praes tantior: siquidem, praeter commodum jam indicatum, conceptus magis determinat, laborem minuit et roborat iudicium.

Prima pars, in qua exponitur lulliana doctrina de fide, maximis difficultatibus scaterere videtur. Nam confusio quaedam inter fidem et scientiam, conatus ille perpetuus demonstrandi mysteria "per rationes necessarias" juxta regulas ex *Arte Magna* desumptas, obstabat quam maxime apud theologos ad agnoscendam perfectam orthodoxiam materialem in B. Raimundo. Ita ego ipse sentiebam, quamvis pluribus excusationibus sententiam attenuarem, prout legitur in prologo quem apposui ad secundum volumen operum Lulli (edit. Rosselló). Sed hac in re nunc aliter sentiendum fateor, postquam Rvds. Dr. Borrás egregie patefecit quid sit demonstratio illa "per aequiparantiam", quam tantummodo adhibere intendebat Lullus in mysteriis propugnandis.

Alia vero difficultas per diametrum opposita exurgit ex quodam loco libri "de concordantia fidei et intellectus" ubi asserit Raimundus nullum intellectum in via cognoscere posse "quod Deus sit" nisi per habitum fidei. Solutio hujus difficultatis fortasse roborari potest hac animadversione quam sapiens quidam theologus mihi suggestit. Scilicet: non agitur in loco allato de cognitione naturali existentiae Dei, quam cognitionem ex testimonio creaturarum sane possibilem fatetur ipse B. Raimundus plurimis in locis; sermo autem est de cognitione ejusdem veritatis prout est dogma revelatum, sub qua formalitate attingi, utique, non potest nisi per habitum fidei. Ita intelligendum esse locum, patet ex ipso contextu: nam ibidem statuit Lullus paritatem quamdam inter actus intelligentiae et voluntatis, et dum de voluntate loquitur affirmat eam diligere Deum supernaturaliter tantummodo habitu caritatis. Ergo cum assereret existentiam Dei non posse cognosci nisi per habitum fidei, profecto loquebatur de cognitione *supernaturali*, nempe quatenus est veritas revelata.

Sane diffidendum non est B. Raimundum hac in re minus exacte scripsisse. Sed quid mirum? Nondum agitatae fuerant quaestiones de

fide quae postea fuerunt a theologis dilucidatae et postremo in Concilio Vaticano definitae.

In tribus caeteris partibus Relationis suae, Dr. Borrás exponit respective doctrinas lullianas de Trinitate, de Incarnatione et de ordine supernaturali. In singulis hisce tractationibus, re accurate perpensa, plane comprobatur mentem B. Raimundi apprimè concordasse cum doctrina catholica, licet in ipsius scriptis, primo intuitu, specie tenue nonnulla discrepare viderentur.

Denique, al judicium de hac Relatione complendum dicam ingenue me in ipsa reperisse tres illas dotes quae in hujusmodi scriptis quam maxime requiruntur, scilicet: penitior doctrinarum cognitio, candida sinceritas in ipsis exponendis, animi serena moderatio Equidem in ingenti lullianorum operum mole apparet Dr. Borrás ita versatus, ut nihil inde proferat, quin authenticis testimoniis comprobatum ostendat. Nulla insuper fucata attenuatione utitur ad dissimulanda ea quae dudosa invenerit; immo difficultates agnoscit easque solvit, non quidem proprio Marte, sed allatis ex eodem auctore locis ad rem oportunis. Postremo ea praestat aequanimitate et moderatione ut, neque in Lullo extollendo, neque in adversariis profligandis, ulla passione agitari videatur.

Haec est opinio juxta tenuitatem ingenii mei efformata, quam humiliter sub jicio superiori scientiae et meliori judicio vestro, Reverendissime Domine, nihil aliud mihi adscribens praeter rectitudinem intentionis in hoc exiguo labore.

La nota "Scriptum autographicum...", entre el títol *Informatio* i el cos de l'escrit, no és de la mà de l'autor del dictamen.

Tampoc es exacta la data 1904 que dona com a probable: el dictamen certament és de 1911 segons les notes del diari acabades de transcriure, La resposta del Postulador al Promotor de Justícia i Fe de 9 març 1905, correspon a un comunicat o document distint del que ara ens ocupa

A la vista del perfeccionament d'opinió que suposen les rectificacions sobre "raons necessaries", confrontades amb les que estampà en el pròleg al volum II d'Obres de Llull, un desitjaria que haguessen sortit nous assaigs o *relacions* d'estudiosos lullistes, i l'haguessen forçat a redactar dictamens semblants, amb la pulcritud i maduresa del que acabam de reproduir.

III

ALTRES ACTIVITATS CULTURALS LULLIANES

El doble tribut poètic i doctrinal a Llull queda arrodonit amb la serie d'activitats culturals que ajuden eficaçment a mantenir viu el record i culte del Beat en el poble de Mallorca.

Membre de la Causa Pia Lulliana, de Jurats de certamens o concursos literaris, de la Junta diocesana del centenari de 1915, assisteix personalment a totes les sessions amb esperit de generosa col·laboració.

Vers el final del segle XIX i primers quinze anys del XX, Mn. Antoni M.^a Alcover era l'animador natural d'un equip de sacerdots i amics d'aficions comunes. Exemple de laboriositat, alternava els càrreges de govern de Vicari General i Provisor del Bisbe Campins, amb treballs lingüístics, de folk-lore i d'escriptor, curulls de trets anecdòtics.

1) Còdex lullà per Mr. Frost

En ple estiu de 1899, visita Mallorca el filòleg nordamericà Frost, vingut expressament de París per consultar còdexs lullians. Mn. Alcover desitjós de complaure al visitant, qui només pot estar dos dies a l'illa, urgeix a Miquel Costa que es traslladi de Pollença, on passa temporada, a Ciutat i posi a disposició del consultant el còdex que ell té, i que porti ademés el "projecte llatí de les Obres del Beat per fer-hi via". Costa contesta tot seguit exposant les defectuoses condicions del còdex; Mn. Alcover insisteix en que vingui a Ciutat, o li envii la clau de ca-seva, amb indicació del lloc on guarda el document, i poder-lo mostrar a Mr. Frost. Davant tal insistència, l'endemà Costa agafa el carretò, i el tren cap a Ciutat.

El diari naturalment alludeix a les exigències amicals de Mn. Alcover, i les cartes ens donen una informació més ampla i sabrosa. Fins ara inèdites, les reproduïm en homenatge als dos personatges benemèrits de començament de segle:⁵⁵bis.

"Palma, 31 Gost, 99

R. D. Miquel Costa y Llobera

Amich estimadíssim: Ja ho sé que has fetes unes quantes poesies de primera y que tens un poema pensat sobre Mallorca primitiva. Lo que

⁵⁵ bis. Les cartes d'Alcover a Costa són a la Biblioteca B. March Servera; les de Costa a Alcover a l'Arxiu de L'Obra del Diccionari Alcover-Moll.

importa que poses fil a la gulla. Y mira, dexet de confesar monjes per amor de Deu, que't fan perdre un temps preciós que val més que'l pases consagrat a la literatura, ja que lo de les monjes n'hi ha d'altres que ho poden fer y que no més servexen per aquestes coses.

Però anem a un altra; es el cas que es vengut de París un nort-americanà, dexeble den Morel Fatio, entusiasta del Bto. Ramon, qu'ha copiat a Paris y es anat a Munich per copiar un codice del Blanquerna y es vengut aquí per veure tots els códices que hi haja, y ha fet més, nos ofereix el seu treball perque el publiquem com a continuació de l'edició de D. Jeroni Rosselló. De manera que se poden posar en feyna tot d'una els impressors, y vol pendre, axò es, comprar, 150 exemplars per les Biblioteques de NortAmerica.

Donchs be, aquest senyor desitja veure el codice de l'Amich y l'Amat que tu tens, y com l'interessa anarsen prest, necessita veurel tot d'una. Per tot lo qual jo he cregut que estava en el cas de dirte que, si no hi ha altre manera de proporcionar a dit senyor el codice que tu tens, sino venint tu a ciutat, has de fer pel Bto. Ramon aquest sacrifici. Per un homo que es anat a Munich y es vengut de Paris aquí a veure códices lulians, un lulista be pot fer el sacrifici de venir de Pollensa. Dispensem la franquesa y l'atreuiment; però jo som axi, ja ho sabs. En venir ja duràs aquell prospecte llatí de les obres del Bto. Ramon, y hi faran via.

Comandassions a ton pare y amichs.

Si a ciutat no tens ningú, vina a ca-nostra a menjar y per lo demés, que no nos faltarà pa ni bona cara ni bona voluntat.

Teu in Corde Jesu.

Antoni M.^a Alcover”

Costa, qui jornades abans havia treballat el *prospecte* llatí de les obres del Beat⁵⁶ contesta el mateix dia:

Amich estimadíssim: En Jaume Garau m'havía escrit lo del nort-americanà. Jo li vaig respondre tot d'una que no tenia cap *codex* del B. Ramon Lull (com es la veritat) y tu recordaràs segurament), perque no més vaig rebre les quartilles manuscrites de *L'Amich e l'Amat*, treball fet de D. Jeroni Rosselló espigolant el fragment del *codex Blanquerna*, qu'es a la Biblioteca provincial y l'edició valenciana, ab retochs del

⁵⁶ El diari porta referències del prospecte, o anunci en llatí i en francès, de les Obres de Lull:

D 11	agost	1899:	Prospecte de R. Lull escrich.
12	”	”	Prospecte Obres Lull.
14	”	”	Prospecte Obres Lull en francès.
19	”	”	Traduir llatí el prospecte de Lull (temps).
20-23	”	”	Llatí R. Lull.
2	set.	”	Prospect. llatí R. Lull copiy.

editor novell, segons sospit. El tom antich que tench es el del comentarista del sigle XVII, ahont els versets citats no conservan ja la redacció primitiva. Com el fragment del Blanquerna y l'edició valenciana, qui son les fonts de D. Jeroni, estan a la vista del Sr. Frost, no vaig creure necessari anar a Ciutat per mostrarli lo mateix que té vist. — Ab tot i axò, si tu trobas qe hi tench d'anar, escriumho sense empatx, y faré el viatge. — Demá no pot esser, perque justament esper en Ferrá per l'obra del Puig. Passat demá si que ja'm seria possible.

Molt se mereix per cert aqueix Mr. Frost. Deu vulga que no sia ell tot sol. Ja'n parlarem.

També parlarem de lo demés que m'apuntas

A ton germà Miquel, fe'm el favor de donarli l'altra fulla quant li escrigas ò el vejas.

Ton afm.

Miquel Costa, Pre.

Mn. Alcover, ho era elll, "sense empatx" com li diu el seu corresponent, torna escriure:

"Palma, 2 Setembre, 99

R. D. Miquel Costa y Llobera, Pre.

Amich del cor: Rebuda la teva de despuysahir, y mostrada a n'el Nortamericà, contest que ha demostrat gran desitx de veure el codex que tens, maldement estiga axí com dius. Diu que ha de posar tots els codices de que té noticia, y si diu que a Mallorca n'hi ha un y no l'ha vist, axò llevará importancia a l'obra. Per lo tant mortifiquet a venir o envianos la clau y l'indicació de aont tens aquest ditxós codex. Com aquell senyor se'n hauria d'anar demá y per veure dit codex sols pot estar aquí fins dilluns, vina per amor de Deu ab el primer tren que pugues; bastaria que prenguesses el qui arriba a ciutat devers les tres del capvespre. El meu criat t'esperará a la estació; te'n vas a ca-teva, li dones el codex, el du a n'aquell senyor, y quant vulles, nos podrem veure el capvespre; quedas convidat a sopar ab mi, i a dinar lo endemá.

Comprenh que som pesat, exigent, inaguantable, tot lo que vulles, però mira per que ho som: pel Bto. Ramon.

Comandassions a ton pare y amichs.

Teu in Corde Jesu.

Antoni M.^a Alcover Pre.

Les notes del diari complementen l'informació sobre l'entrevista amb Mn. Alcover i amb Mr. Frost:

3 set. 1899: "Dinar prest tot sol. Despedir. Carretò. becar. Pobla. Tren. Sexta Nona Vpres. Compls. Becar. Rosari.

- Pns. R. Palma. Trob A. Massanet. Casa ve'l criat Provis. Li entreg Codex Lull... Ap. Ant. Alcover. Explicar. Frates Passeig Mr. Frost Llitx 3 prospectes 2 balades alaban.
 =Palma (Conexença Mr. Frost, 24 anys)=
- 4 " " "Ap. Provisor: Frost no s'en va. Tramway Terreno. Ap. Isern *abest* (tarjeta) ... Provisor Palma xerr. Ap. Cat^a Sopar...
- 5 " " "Surt ab Provisor. Li deix tomet P. French de Archid."

2) Certamen del Seminari

En l'entretant, el 21 de juny de 1899, el Bisbe de Mallorca convoca els alumnes del Seminari al primer Certamen Científic-Literari, just llavors establert com a punt notable de la renovació del pla d'estudis. Hi figuren dos temes lullians, un històric i l'altre doctrinal. Al històric, "Descripción de la llegada y entrega del cadáver del Beato Ramón Lull", concorren cinc treballs, i resulta premiat el del futur lullista Salvador Galmés i Sancho, alumne intern. Al doctrinal, "Estudio de la doctrina filosófico-teológica contenida en el Llibre del Gentil e los Tres savis del Beato Ramón Lull (Edición de D. Jerónimo Rosselló)", es presenta un sol treball, de l'acòlit Joan Garau i Vila. El tribunal format per Mn. Bartomeu Pascual, Antoni M.^a Massanet i Miquel Costa li atorguen el premi amb aquesta lloança. "*Omne tulit punctum...* revela solidez de juicio, agudeza de ingenio, conocimiento nada vulgares en la filosofía y teología escolástica. La admiración que revela el autor por el gran polígrafo mallorquín es reflexiva y razonada y en armonía con el recto criterio con que ha de juzgarse al beato Ramón Lull".⁵⁷

El diari conté les referències següents:

- 19 set. 1899: "Llitx treball sobre Lull!!! ...Acab de llegir T. de Lull!!!
- 20 " " "Examinar treballs de certamen de Seminari.
- 1 oct. " " "Ab Math. cap al Palau. Esperam Bisbe i M. Llo-Llobera. Dinam. Sobremesa llarga. Certam. Seminari. Envia a demanar Provisor... Res Vprs. Copls.

⁵⁷ Els dos treballs esmentats es publicaren en el volum *Primer Certamen científico-literario* celebrado por los alumnos del Seminario Conciliar de San Pedro día 2 de octubre de 1899, Palma, Tipografía de Amengual y Muntaner, 1899, 272 pàgs., apèndix del *Boletín Oficial del Obispado de Mallorca*. El treball del Sr. Carau traduït al castellà es publicà igualment en *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* març 1901, i motivà uns articles lleugerament polèmics entre *Mallorca Dominical* i *Diario de Mallorca*.— Mn. Bové recullí la crònica del Certamen en *Revista Luliana* novembre 1901, p. 46-47.

Matines. Conversa ab Bisbe y Provisor etc... Lau-des. Conversa acabar.

- 2 oct. 1899 "Mates y Math. Ab ells a les 9 Seminari. Missa del Bisbe. Medit. Angels. Certamen. Traballs!!! Doc-toria cant calific de sabateril. sortim a la I. Comen-taris ab Tortell."

El tema lullà surt sovint en converses amb amics i consocis. En-tre altres espigolam en el diari aquestes referències:

llegeix i califica treball d'un seminarista sobre Lull (17-12-1901); amb Joan Ll. Estelrich parla de la Filosofia de Lull (13-1-1902); envia paquet de llibres de Lull a P. Vidal de Perpinyà (28-3-1903); ressenya breument, cada any, la festa de la Conversió —25 gener, i la del Beat —3 juliol, a Sant Francesc;⁵⁸

la missa feta celebrar davant el sepulcre de Lull, l'últim diumen-ge de gener abans de la junta general de l'Arqueològica (27-1-1905).

Precissament aquest any Mateu Obrador somet a censura de M. Costa els manuscrits de *Vida de R. Lull*, els socis aclamen a Obrador, Mn. Alcover celebra un convit i la reunió es prolonga fins horabaixa a la tertulia de Joan Alcover.⁵⁹

3) Relacions amb Mn. Bové

Manté contacte normal i corrent amb el fundador i director de *Revista Luliana*. Les discrepàncies que no oculta, davant el Bisbe i Se-cretari, respecte al sistema de Bové, (9 gener 1902: "Passeig cotxo ab Bisbe y Pascual. Judici contra sistema Lull... Ap. Provisor Junta Obres Lull"), i altres disparitats de criteri lingüístic, de formació, o simple-ment temperamentals, no alteren la cortesia ni traspasament de concul-

⁵⁸ En la festa de 1910 actua de diaca, i registra ingenuament i humil una entonació imperfecta en *Ite, Missa est*, 3 jul. 1910: "S. Francesch Jo diaca (Fes-ta Lull. *Ite* desbarat... ¡Vergonya!..."

⁵⁹ 22 gener 1905: "Lltx Ms. d'Obrador *Vida de R. Lull!!!*

29 set. " "S. Francesch Causa Pia lulliana.

29 " " "11,1/2 S. Francesch Medit (Missa Lull). Te Deum. La Sapiència Sessió *Gral.* Respons. Memoria Sri. President. Vic. *Gral.* (Diccionari). Se otorga Premi de Vida Lull a M. Obrador. (Ferrà proposa s'aumentí premi de *fondos Monumt.*) Aclamat Obrador lltx Introducció. Ab Obrador lltx Introducció. Ab Obrador y Miralls ap. Provisor: dinam ab ell. Xerram. J. Garau y E. Aguiló: café. Xerram. Ap. Joan Alcover ells, (Miralls) Alzamora y Torand. y Alom. Xerram. Vic. *Gral.* lltx de Bolletí dic-cionari proves, etc..."

tes i favors mutus. Per Mn. Bové era de molta estimació comptar amb la col·laboració de Costa. Tres cartes no més es conserven en les carpetes d'epistolari rebut pel poeta. En la primera de 11 novembre 1901 li suplica:

“Ara vinch a demanarli un favor y perdoni'm la llibertat. Lo número de la *Revista* corresponent al mes de Janer, en que s'escau la conversió del Beat, serà, ajudant Deu, extraordinari, per lo que li demano una poesia de la seva mà de mestre. Fassim, per Deu, aquesta caritat, que lo meteix Beat segurament li pagarà.

Totes les portes ahont he anat a trucar a favor de la *Revista* se m'han obert de bat a bat, gracies a Deu; fins lo Sr. Bisbe d'Oriola Dr. Joan Maura s'ha dignat col·laborar en ella; espero, donchs, confiadament en lo amor de Vosté al Beat Ramon, que a serli possible, no'm negarà la caritat que li demano.

Aprofito ab moltissim de gust la present ocasió pera oferirme de Vosté, afectissim servidor y humil capellá q. b. s. m.

Mossen Salvador Bové, Arxipreste.

Sa casa: Rectoría de Martorell (Barcelona)”.

No disposem de la contestació; fou afirmativa, li envià molt retocada la composició castellana *En la conversión de Raimundo Lulio*, de que havem fet esment en la secció corresponent.

La segona carta gira al voltant del *reso* o ofici divi propi del Beat i de la seva possible extensió a Barcelona. Mn. Bové és explícit en aquest punt de real interès per la petita història nostrada. La transcrivim íntegra:

Rent. Sr. Dr. D. Miquel Costa y Llobera, Pvre.

Martorell 16 Juliol 1903

Molt Sr. meu y de tot mon respecte; Suposo que tots los mesos va rebent la *Revista Luliana*; mes, per si acás hagués deixat de rebre'n algun, los n.º 18 y 20 per exemple, li torno un servidor a enviar aquestos per els quals veurá com tot lo Clero Barceloní y les Associacions catòliques de la Capital demanaran al Emm. Sr. Cardenal-Bisbe pera la Diócesis nostra, la extensió del Reso del Beato Ramón.

Mes ara han sortit de tras cantó tres senyors Capitulars d'aquesta Catedral, los doctors Barraquer, Vallet y Ribera, los més ilustrats—diuen— del Capítol, els qui han escrit y han enviat a nostre Emm. Sr. Casañas, una informació, dihent que no convenia enviar a Roma la petició d'aquell Reso, porque's tractava del Ramón Lull, qui, segons parer de dits senyors,

- a) tenia ses obres condemnades per la Iglesia;
- b) posá en tots sos llibres innombrables errors filosófichs y teològichs;
- c) y finalment, quals doctrines han sigut fortament censurades per lo cardenal Belarmino.

Devant d'aixó, aquí a Barcelona nos havem quedat frets d'estranyesa molts Sacerdots y bastants seglars estudiosos, enterats una mica com estém de les doctrines y de les coses lulianes. Si be ja sabiam que l'esmentat canonge Sr. Vallet, juntament ab lo Dr. Bergadá, abdos Catedràtics de Teologia en nostre Seminari, ensenyan a la Aula y ho estampen en los *Apuntes* que's venen bolografiats, y son l'obra de text, que'n Ramón Lull, si no fou un heretge, la veritat es —diuen— que té ses Obres prohibides per la Iglesia, y sos llibres están plens de tota mena d'errors, pertocants axí a la Filosofia com a la Teologia.

Estant axís les coses m'he permés la llibertat d'explicarho tot a Vosté —puix no crech que tinga V. la opinió d'aquells Srs Capitulars— demanantli consell y ajuda.

Ensemps que les referides *Revistes*, li envio un *Panegirich del Beato*: prengui'n la bona voluntat.

Ab moltíssim de gust aprofito l'ocasió present pera repetirme de Vosté, afectíssim servidor y amic *in Corde Jesu*

Mossen Salvador Bové"

Aquest "assumpte" del *reso* té un eco brevíssim en el diari:

17 agost 1903: "Junta de Causa Pia... Ass. Reso de B. Ramon. Surt ab Obrador..."

La tercera carta versa sobre el *Certamen de Ciències Eclesiàstiques* promogut per *Revista Luliana*. Dona la llista dels components del Jurat calificador, presidits —en cas d'acceptar— per el propi Costa. La simple proposta diu molt a favor del seu prestigi dins la "taifa de neolulians".

Inèdita com les anteriors, la transcrivim íntegra:

Rent. Sr. Dr. D. Miquel Costa y Llobera, Pbre. Palma.

Martorell 12 Mars 1904.

Molt Sr. Meu y de tot mon respecte: Adjuntes li envio unes fulles o proves de imprenta contenint los treballs realitzats y fruyt obtingut,

peral *Certamen de Ciències Eclesiàstiques* que projecta la *Revista Luliana*, en compliment dels seus fins que no son altres que propagar l'afició al estudi entre la classe sacerdotal.⁶⁰

Pel Jurat calificador ja m'han dit que si los senyors següents:

M. I. Sr. Antoni M.^a Oms, Canonge Penitencier de Girona;

Dr. Joseph Daurella y Rull, catedràtic de l'Universitat de Barcelona;

Dr. Joseph Pou y Batlle, catedràtic de Filosofia en lo Seminari de Girona;

El Sr. Dr. D. Enrich Plá y Deniel, catedràtic de Filosofia en lo Seminari de Barcelona;

Sr. D. Ramon Picó y Campamar, Mestre en Gay Saber;

Rvt. Sr. Dr. D. Antoni Casellas, Rector de Granollers y Degà del Vallés;

Rvt. Sr. D. Joseph M.^a Barama, Doctor en Dret Canònic.

Y un servidor com a Secretari.

Peró, ¿y 'l President d'aquest Jurat?

La Presidencia, Dr. Costa, la oferesch a Vosté, sabent de cert que tots los demés membres del Jurat se creurán molt honrats en que una persona dels prestigis de Vosté los presidesca. La justa fama de Vosté —dihuen— donará relleu al Certamen.

Com haurà notat lo Cartell de convocatoria està redactat en castellà, y això es a fi de que ningú's puga creure que's tracta d'un Certamen catalanista; res d'això. Tot es per la Ciència Eclesiàstica. Unicament pera un premi los donants exigeixen que'l treball sia redactat en català. Es el que porta el número XVI. Espero encara algun premi més, com per exemple un de varis Srs. Rectors d'aquest Bisbat, als qui sols los falta posarse d'acort sobre'l *tema* que demanaràn.

Se tracta de donar al Acte la major importancia possible, celebrant la repartició dels Premis en lo Palau de Belles Arts de Barcelona. Lo temps que creyém s'ha de dar pera estudiar y escriure, es d'un any, després de la publicació del Cartell.

Espero, Dr. Costa, una contesta satisfactoria; escriga'm a Martorell, no a Barcelona.

Y quan tornarém a veure les planes de la humil *Revista Luliana* honradas ab una poesia de Vosté?

Li envio també un parell d'estampetes del Beat Ramon, que la pietat de sos devots a Barcelona ha fet sortir, y son buscades ab afany.

⁶⁰ *Revista Luliana* redactada per senyors sacerdots, sortí a Barcelona des de octubre de 1901 a desembre de 1905, amb certes irregularitats cap al final de la seva publicació.

Li demano la mes complerta reserva sobre tot lo del Certamen; y perdoni'm la franquesa y llibertat.

Aprofito ab molt de gust eixa nova ocasió pera repetir-me de Vosté afectíssim servidor y amich, y entusiasta admirador, in Corde Jesu,

Mossen Salvador Bové.

Sa casa: Rectoria de Martorell.”

Tampoc podem disposar de la resposta de Costa. Evidentment fou negativa, doncs, en la llista de membres del Jurat figura entre els Vocals, i com a President el “M. I. Sr. Dr. D. José Miralles y Sbert, Canónigo de la Santa Iglesia Catedral de Palma de Mallorca”.⁶¹

Costa consigna en el diari, 15 març 1904, haver rebut “invitació de Bové per presidir Certamen”, i haver contestat la carta el 9 d'abril següent. En el viatge a Barcelona, per la conferència a l'Ateneu sobre la forma poètica dia 28 maig 1904, tengueren ocasió de canviar impressions en conversa lulliana de llarga durada: D. 30 maig 1904: “Hotel. Vé Mns. Bové. Xerram Visita de 2 hores. Lulliana. Explicacions”. Mateu Rotger, el seu amic i conseller, li recomanà que acceptés: 18 juny 1904 “Vé Math. Sortim. Parlam de mon estament. Troba que dec acceptar President Certamen”. Les raons d'un i altre no modificaren la decisió ja presa.

4) Relacions amb Sigismund Bouska

Mn. Bové en el penúltim número de la *Revista* dona compte del projecte de versió del *Libre d'Amich e Amat* al txec, en edició luxosa, il·lustrada per Bilek un dels bons dibuixants de Bohèmia.⁶² Costa participa en aquesta expansió de Llull per regions centrals de Europa. El P. Sigismund Bouska O.S.B. traductor del Somni de Sant Joan de Verdguer i de El Pi de Formentor. i ara de Ramon Llull, demana al poeta un exemplar de *Blanquerna* i de *Felix de les Maravelles del Món*. sol·licitats anteriorment, i sense èxit, a Mateu Obrador. Escriu en llatí elemental:

“His diebus finivi et typis mandabo librum majorem de Ramone Llullo bohemicè scriptum. Nonnullos annos operam dedi hoc studio meo carissimo. Scripsi etiam Domino Matheo Obradori v Benessari qui autem non respondet! Libentissime haberem R. Llulli opus *Blan-*

⁶¹ Certamen de Ciències Eclesiàstiques. Cartel... Jurado calificador, *Revista Luliana* febrer-març 1905, p. 200-202.

⁶² Cf. *Revista Luliana*, fascicle n. 47-48, corresponent a agost-set. 1905, p. 48.

querna (in hispanica versione Madridica, quia catalanus textus usque hodie non est editus!) et *Librum Felix de Mirabilibus mundi*.

Si tibi, quaeso, possibile dicas editoribus ut mihi hosce duos libros mittant. Gratias tibi dicam de toto corde. Tuus in Jesu

P. Sigismund Bouska O. S. B.
Police n/m-Bohemia."

Costa activa la tramesa de llibres, i afegeix un exemplar de *Líricas i Del agre de laterra*. Bouska agracix la diligència del seu amic:

"Opus meum Lulianum typis mandabo his diebus, imagines etiam aliquas juxta photographias ex oppido Palma missas reproduci curavi ad exornandum librum.

Tibi etiam hodie gratias ago, quia epistula tua quam Domn.^o M. Obradori missisti iam felicem habet effectum. Scripsit mihi hodie Dominus. Obrador, respondet ad omnia in quibus auxilium et consilium ejus quaesivi et nuntiat, se mihi librum *Felix* Lulli mittere per postam. Editionem novam. Quoad Lulli muysticum romann "Blanquerna" nescit, an possibile erit, hunc librum a bibliopola madridensi obtinere. Et hos duos libros —Obrador tacente— etiam a te exorabam, Felicem ergo habeo, sed de Blanquerna incertum.

Quid autem ego miserrimus confrater tuus dabo tibi pro pretiosis libris tuis? Accipias quaeso saltem opusculum meum *Legendy* nonnullis imaginibus praeclaræ feminae artificis exornatum, quod cum hac epistola mitto tibi.

Gratias agens sum tuus in Jesu.

S. Bouska O.S.B.⁶³

5) Subvenció per editar les Obres de Llull

Breument havem de referir les gestions personals de Costa, en nom de la Comissió editora, per conseguir una subvenció i continuar la publicació de volums iniciada per J. Rosselló,

⁶³ Les cartes estan datades a Police n/M —Boheme, 11-X-1907 i 26-X-1907. Els originals son a la Biblioteca B. March. El diari porta aquestes notes:

16 oct. 1907:	"Carta de Bouska O.S.B.;
17 " "	"Carta a Gili (Comanla de P. Bouska.
18 " "	"Carta llatina a P. Bouska (Bohemia) Paquet de llibres per ell.
3 nov. "	"Carta de Bouska etc.
4 " "	"Carta contest. a P. Bouska.
7 " "	"Reb Il·lustració y llibre de P. Bouska!!!"

Alfons XIII, acompanyat de D. Antoni Maura, visità Mallorca pel mes d'abril de 1904. Costa fou comissionat per fer arribar a mans del Rei i de Maura els volums ja publicats. El trull de recepcions i seguici, el retràs en l'horari, impediren l'entrega personal dels llibres al Rei, qui no entrà en l'església de Sant Francesc on Costa l'esperava, ni tampoc l'endemà en la Casa de la Vila de Pollença. En fa una relació succincta a J. Rosselló:

"No et dic res de la venguda del Rei a Pollença amb un temporal desfet. Ja tot ho saps pels diaris... ¿No és ver que En Maura és tot un homo? Sembla que Déu visiblement el protegeix. Així sia. — Jo no vaig fer res de particular pel Rei, si no és dibuixar un projecte d'arc pel Port. Com la venguda de S. M. va ser una exhalació, vaig fer entregar per un *propi* a bordo del Giralda els toms de Ramon Lull que la *Comissió editora* m'havia encarregat de presentar an En Maura, ja que el Rei no visità el sepulcre del B. Ramon a S. Francesc a on l'haviem esperat.

Pollença se lluí relativament a lo que és. Sols quedaren descontents alguns regidors qui a la força volien dur el Rei a la casa de la Vila, que havien adornada ferm, i a on potser tenien ganes de discurssejar i d'entregar al Rei aquelles peticions ridicularment excessives que dugué l'Almudaina. — Oh provincians! — Demanarien la lluna... Ja ho val!"⁶⁴

Suplí la fallida, trametent els paquets a Maura, segons anota en el diari d'aquests dies.⁶⁵

Maura agraeix els toms i sembla donar bona acollença a la petició; així ho interpreten els demés membres de la Comissió i ho escriu Mn. Alcover:

⁶⁴ A. Rosselló, 3 abril 1904, O.C. p. 1.087.

⁶⁵ 21 abril 1904: "Carrers... veig ornat... arqueològica Ferrà P. y fill, Tous, Martorell M., Ramis Ayr. Sanx. Ag. Cirera etc. Esperar volta. Veym Rey... Maura! La Seu Te Deum. Recepció b. m. truy ovació. Cap a S. Francesch. Esperam Cerch *bassina* per entregar al Rey toms Lull. Esperam Rey, ja no vé..."

22 " " "Mirador. Palau zeig!!! fochs illum. badia..."

23 " " "Polls.* Rector parroq. bé!... Vic. Francesch. Ab ell ap. BaHe comissió clero Moll, verr. Avis. Reb. telegrama d'enviar per la Generala y rebre-la. Carretó Sureda. Polls.* Enviy Serra ab Castanya. Telegrafiy a Estació. Parte a Nogués. Casa plou! Rey no vé. Sres. esperam flors!! tart Olivers Capons cercan Generala... Enviy Lull a Maura.—

24 " " "Cont de truy G... Bisbe maretjat. Cont trifulca... Casa. Esper. Anunci Sres. Vé el Rey! Vives y flors. Parroq. Salve! Fas lloch a O.P.A. dalt cadira. Casa la Vila. El Rey no vé. Enviy toms a Maura..."

“Palma, 6 maig 904

A Moss. Miquel Costa y Llobera.

Amich del cor; acab de rebre carta de D. Antoni Maura sobre allò del Bt. Ramón Lull. No fa mal sò: demana que li diguem quina cantidat necessariem y quant la mos haurien de donar Axò es lo metex que di.r-nos que sí: axí ho interpretam N'Obrador y jo. N'Obrador se'n du la carta per tractar amb N'Àguiló y En Garau qu'es qu'hem de contestar, y t'ho escrivim a tu perque creym que t'ha d'esser una bona nova.

Mos diu D. Antoni qu'agraex els tres toms que li trametèrem.

Comandacions a ton pare.

Ton afectissim

Antoni M.^a Alcover Pre.”

Maura tornà a Mallorca pel setembre de 1911, i Costa acompanyà el Bisbe a fer-li visita a l'Alqueria, possessió del terme de Bunyola. Sembla natural que aprofitàs l'oportunitat per repetir la sollicitud d'ajuda; però no ens consta.

Si certament ho feu amb Menéndez y Pelayo, amb poca sort, com es despren de la contestació:

“Santander, 14 de Diciembre de 1910.

Sr. D. Miquel Costa y Llobera.

Mi querido amigo: Antes de salir de Madrid recibí la carta de V. relativa a subvención de las Obras de Ramón Lull y necesidad de renovarla. Todo lo que dependa de la Junta de Archivos y Bibliotecas se hará pronto y en el sentido más favorable. Con el Ministro de Instrucción Pública tengo cortadas mis relaciones hace tiempo por motivos que sería largo exponer.

Pero creo que ha de serles a Vds. fácil lograr una recomendación para él. Muy eficaz sería la de D. Antonio Maura.

Sabe V. el interés que tengo en este asunto, por tratarse del Beato Ramón y ser V. quien le recomienda. Suyo admirador y amigo antiguo.

M. Menéndez y Pelayo”.⁶⁶

Les poques esperances s'esvairien amb la mort del polígraf, ocoreguda el 19 de maig de 1912.

⁶⁶ Original de la carta dipositat a Biblioteca B. March.

6) VI Centenari del Martiri de Ramon Llull

Aixís, amb aquest títol i concreta commemoració, Mallorca es preparava a celebrar festes extraordinàries lullianes durant tot l'any 1915.

Costa hi participa activament com a Vocal de la Junta Diocesana de festes religioses, membre de la Comissió per armonitzar-les amb les cíviques, i la Comissió de música encarregada de publicar un himne popular.⁶⁷

En preparació llunyana del centenari, ja en 1914 corregeix manuscrits d'un novenari popular per difondre entre els fidels. Iniciat l'any 1915, quant ell es considerava jubilat de les lletres, el 23 de febrer mor quasi sobtadament, de malaltia que no durà vuit dies, el Bisbe Campins, que acabava de publicar la carta pastoral lulliana del centenari, el 25 de gener, festa de la Conversió del Beat, i darrera del seu Pontificat. Aquesta mort el deixà consternat per llarga temporada, incapaç d'emprendre treballs poètics o de conferenciant. Miquel Ferrà, de Barcelona estant, li exposa el projecte d'un cicle de conferències de l'intel·lectualitat catalana a l'Ateneu, amb concurs actiu dels mallorquins, "i de vosté singularment": "Li pregam de tot cor que vengà, que vengal!" —li diu en cartes de 3 i 9 de febrer— La negativa és rotunda, i de res valgueren les raons que amb poca esperança li exposa en una tercera carta:

"Ateneo Barcelonés

25 de febrer de 1915.

Estimat D. Miquel: La seva segona carta m'ha desolat, però no tenc coratge d'insistir, perquè veig la seva sincera voluntat. Solament que jo crec. —m'ho diu la meua insignificant experiència d'escriptor, —que l'inspiració és a voltes un premi de l'esforç del començar. Una idea en dú una altra i ja sé cert que vosté en té sobre R. Llull més que no's figura. A falta d'especialistes amb profunditat de conceptes i amb gust literari, que'n tenim poquíssims, nosaltres hauriem volgut *cantors* de Ramon Llull, que'n tenguessin la visió intuitiva i la donassin bellament a un auditori que no serà d'erudits. Vosté ens hi farà falta. Esper que d'un modo o altre, voldrà fer al menys acte de presència en aquest homenatge.

Comunicaré als companys la seva resposta, i lo que m'indica respecte al Bisbe Miralles, de qui ja havíem parlat amb n'Oliver.

...Li besa y estreny coralment la mà son afm. Miquel".⁶⁸

⁶⁷ Vide fulls *Ramon Llull* n. 1-2, 22 març i 22 maig 1915, publicació ocasional l'any del centenari.

⁶⁸ L'original de les tres cartes depositat a la Biblioteca B. March.

No accepta tampoc donar-la a Palma en la serie organitzada per l'Ajuntament, però anima a Riber a que hi prenga part:

"P. S. M'era descuidat de dir-li que n'Alomar ja no dona conferència lulliana, perquè està molt malalt i abatut. Per tant, V. pot donar la Conferència a Palma sense apartar-se de la nostra consigna. —El vicari Capítular no donarà conferència per convalescent, i jo tampoc, per falta d'humor. Però altres eclesiàstics, si volen, podran donar-ne".⁶⁹

És digna de ser destacada la forma personalíssima d'assaborir l'any lullià: en tots els mesos de 1915 llegeix cada dia fragments de Blanquerna, Amic e Amat, Libre de Contemplació. Assaonat el seu esperit amb els pensaments del Mestre, presencia amb emoció l'examen de les despulles del Beat, contingudes en el sepulcre: ell era un dels comissionats, testimonis il·lustres, que amb el Vicari Capítular, clergues, i els metges Bartomeu Vamrell Camps i Miquel Sureda i Blanes, inspeccionen "...els quatre conjunts o aplegaments... entre ells el crani de forma graciosa i perfecta" de Ramon Llull, i estampen la signatura autògrafa al peu de l'acta. En dies següents no pot menys de relatar amb viva l'escena a familiars i amics.

En la gran solemnitat de dia 3 de juliol actua de preste en les Completes, confronta els sermons de Mons. Luís Calpena a Sant Francesc i el de D. Antoni Sancho l'endemà a la Seu, preferint decididament la peça oratòria del darrer. Dia 11 presideix l'acte literari-musical de la Joventut Seràfica, al claustre de S. Francesc; tot ho consigna curosament en les notes del diari.

Les transcrivim, malgrat la seva extensió i repetició, per donar el recull més complet possible de les impressions viscudes, en l'any del centenari, particularment en el mes de juny i primera desena de juliol.

- | | | | |
|----|-------|-------|---|
| 3 | març | 1914: | Rector Sapiencia (Du novena de Gelabert). Parlam de Lull y Bové. |
| 6 | " | " | Corregir Ms. Nov ^a . Lull. |
| 13 | oct. | " | Junta Lulliana ap. Provisor. Surt ab J. Alcover. |
| 30 | " | " | Borrás Pre. Lullia opuscle nou me conta. Comentam. |
| 30 | des. | " | Vic. Gral. X. Censor li entreg Ms. nov ^a B. Ramon. |
| 22 | gener | 1915: | S. Francesc: parl a Superior de festa B. Ramon. etc. |
| 25 | " | " | S. Francesc. Prep. Of. celebr. (Sanxo D.) Predica Truvols. Prs. Brn. Provincial parla Centenari Lull... La Sapiencia. Acte lit. musical (Borrás Lullia!!!) Ab Garaus. |

⁶⁹ Carta de Costa a Llorenç Riber 14 maig 1915, vide supra nota 24.

- 16 juny 1915: M. S. Francesc. Prep. Mis. Plàtica Com. (Llull)
Ind. Grs. Cont Lull reliq... Llitx Pare y Cat.^a Ll.
Contemplació.
- 17 " " Cont a P. A. Sanxo de restes B. R. Lull, etc. Casa,
llitx Contemp.
- 18 " " Començ article B. R. Lull (de serm.)... Llitx Con-
templ. Lull.
- 19 " " Article següesc... La Sala Conferencia Riberr!!!
Carrs ab Llabrés. Li cont de ossa B. Ramon (ell ho
demana).
- 20-21 " " Article seguir...
- 22 " " S. Francesc. Rosari Corona d'or. Pns. La Sala; parl
ab Riberr. Conferencia escolt (saludar). Felicit.
- 24 " " Article seguir... S. Francesc Nov^a del B. Ramon
(serm. sent).
- 25 " " Article seguir... Ab Rotger a S. Francesc veim
cripta (cadavers vells)
- 26 " " Article... La Sala Conferencia de Borrass Pr.
- 27 " " Avis de lleng. (a 1^a pedra)... Vestir tern. Assist
de diaca al Vic. Capitular 1^a pedra)... Vestir tern.
assist de diaca al Vic. Capitular 1^a pedra monu-
ment a B. Ramon Lull. Discurs Bal-le Juan.
- 28 " " Article... article... Acab article.
- 29 " " Lect. Lull (Contemplació) ...Llitx R.
- 30 " " Escric article per Corr. Mall. Parlar de cripta ab
Vic. Cap.
- 1 jul. " Acab Article de *Correo*... pos en net... Acab de
copiar.
- 2 " " S. Francesc. Esper. Cpls. (jo doma) (Capa vella).
Ab Rotger. Provincial. X. Gentada!!! Rosari. Casa
Corona (braços) Lect. Lull Contempl^o
- 3 " " = Centenari Lull = Matinada. M. p. Conversions...
S. Francesc: prs. Lit. S. Cordis Sacristia (Ferrà M.
Riberr, etc.) Of (jo diaca). Serm. Calpena (1 1/2 h^a).
Seq. Casa. Medit. ((1/2 h.) Sauvè. Dinar: xerr *mo-*
derat de serm... Processó-manifestació (jo diaca).
Pns. S. Francesc. Estació pas Sepulcre Lull!!! La
Seu. Estació Fr^a Ind. Des. Te Deum!!! Circul. Ab
Rotger. Mirador Quetgls. y Pascual parlam de serm.
- 4 " " La Seu... Of. votiu del Centenari. (Missa polifò-
nica!!! Sermó Sanxo!!!). Carrs. Ap. Sanxo felicit.
Casa. Prs. Jacs. *Smi. Cordis*. Dinar (Cat^a i fills). X.
Parlam de Seu festa i Scho. Alab. Comparen. Dic
mot orador *perifollo* oit a P.S.J. Bear.

- Sèu. Vprs. Cpls. Mts. Lds. S. Francesc. Corona Corredors (Galmés etc.) Sentir serm. Vic. Cripta Rosari. Pns. Estació Ind. La Sapiencia Vetlada (Galmés, Lete, Garau...) Sopar. LLitx Lull.
- 5 jul. 1915: Cridat a Curia (Vic. Capr.) declin convit... La Sala, conferencia de M. Ferrà (!!!!).
- 6 " " X. Alab asil. donatius de Calpena,
- 7 " " Palau. Galmés, Srt. (Billet de Riber Apoi. Puigserver. La Sapiencia exposició lulliana (M. Maura salud)...
- 8 " " Sanxo P. A. Parlam: dic de serm. buit (Inútil...) just.
- 10 " " Correccions a Sermó Sancho... Correc. serm. LLitx Lull (Galmés).
- 11 " " Pos en net correc. serm. Lull... Carta a Sancho... Entreg ms. a Sancho... Recordar-me de Presid. *Juv. Seráfica* claustre de S. Francesc. Acte literari-musical (començat) presidesc (llarc!). Dic mot final. LLitx Lull (Galmés).
- 30 " " Proves de Lull Riber (jo Censor)...

En la resta de l'any continua la lectura de *Felix* de les Maravelles i del *Llibre de Sancta Maria*, i el 24 d'octubre predica als Terciaris franciscans reunits en pelegrinació al santuari de Cura.

7) Notes testamentaries i Obra pia

Una lentíssima decrepitud que dugué al seu pare a la mort, l'impedí d'acceptar en 1919 la novena predicada del Beat Ramon, que el Superior de Sant Francesc li oferí. El diari alludeix a aquesta invitació, i a la festa del 3 de juliol, dels tres darrers anys que sobrevisqué al seu pare:

- 25 gener 1919: Ofici Conv. R. L. Serm. Caimari!!! Cant etc. desfilada...
- 22 març " Superior de S. Francesc (Renuncií Novena B. Ramon).
- 3 jul " "Ofici B. R. Lull Bbe. etc. jo ab confr^a... Sermo d'en Sastre... Processó... Te Deum!
- 3 " 1920: S. Francesc... Of. ab. Causa Pia... Serm. Artigues... Bisbe processó. Jacs. Te D. Reserva.
- 17 abril 1921: Duc a Quetgles (testament i obra pia)...
- 3 jul " S. Francesc (Corona Jocs. Pns. Des^a) Of. costat del Bbe. Est. Sm. Serm. Muntaner S. Eul. Rosari jacs. 12 3/4 surt... Processó jo preste. Rva. (Bbe). Sufrag. Casa, suadal...

3 " 1922: S. Francesc Of. B. Ramon. Jacs. Corona. Rosari (Serm. Caimari). Processó S. Francesc R. Lull. Est. Sm. Des^o. Pns. Himns. Jacs. T D. Rva. (8 3/4)."

No presència altra solemnitat del Beat Ramon, però la devoció luliana s'allarga més enllà de la vida.

Per l'anotació de 17 d'abril de 1921 sabem que ha depositat notes testamentàries i d'obra pia, en la Confraria de Sant Pere i Sant Bernat, de la qual temps enrera havia estat elegit Vocal, i Procurador Major. El document cercat de bades i que donava per perdut, ha figurat en l'exposició de records del poeta, octubre 1972, a Pollença i a l'antiga casa pairal de Can Costa, amb motiu del cinquantenari de la seva mort.

Entre les notes autògrafes signades pel propi testador llegim aquesta clàusula:

"Otra lámina del mismo valor (5.000 pts.) se venderá, repartiéndose su importe en esta forma: 1.000 pts. a la Buena Prensa, 500 a la Causa Pia Luliana, 500 a la Causa de Canonización de la Beata Catalina Thomás, etc..."⁷⁰

⁷⁰ Facilitat per D. Ramon Cifre, fill de Pollença, molts anys Rector de la Parròquia de El Terreno, transcrivim íntegre el valuós document, digna cloenda per la seva condició d'inèdit, de les cites precedents:

"He depositado en la Cofradía de S. Pedro y S. Bernardo los valores siguientes:

1.º Titulos de interior amortizable al 5 % 25.000 pesetas. Una de estas láminas se venderá a mi muerte, y de su importe se destinarán 3.000 pts. para Misas rezadas a limosna de 3 pts.— La mitad de estas 1.000 Misas deseo que se celebren en Pollensa: 200 en la parroquia, 200 en Montesión y 100 en San Jorge. —La otra mitad se distribuirá a juicio de mis albaceas el M. I. Sr. D. Juan Quetglas y el Rdo. D. Juan Bennassar, mi sobrino. El resto para limosnas.

Dos láminas de igual valor, sumando 10.000pts., se entregarán al M. I. Sr. Rector del Seminario para fundar una beca en dicho establecimiento diocesano en favor de un estudiante pobre que la obtenga por concurso, debiendo preferirse en igualdad de circunstancias, el que sea pollensin.

Otra lámina de 5.000 pts. se entregará a la Catedral para las obras. Otra del mismo valor se venderá, repartiéndose su importe en esta forma: 1.000 pts. a la Buena Prensa, 500 a la Causa Pia luliana, 500 a la Causa de Canonización de la Beata Catalina Thomás, 500 a la Obra de Ejercicios Espirituales, y el resto se repartirá entre la comunidad de Ermitaños del Puig de Pollensa, el Asilo de las Adoratrices de Palma, y el Convento de María Reparadora de la misma ciudad.

2.º Cédulas Argentinas por valor de 4.000pts. nominales. Estas quedarán depositadas en la Cofradía, y el rédito de sus cupones se entregará cada semestre al Rdo. Párroco de Pollensa, quien como Presidente de la Junta Local de Beneficencia invertirá dicho rédito en el Hospicio de aquel pueblo.

Otra cédula Argentina de igual valor quedará también en la misma forma, y su renta se entregará al indicado Párroco para las cuarenta Horas de la Purísima. Al escribir "cédula Argentina de igual valor" he querido expresar el valor de 1.000 pesos nominales.

Me reservo la facultad de modificar estas disposiciones y de cobrar los cupones durante mi vida, mientras no ordene lo contrario.

Palma 16 de Abril de 1921.

Miguel Costa, Canónigo".

Els treballs de caràcter lullista de Costa i Llobera, a un esperit exigent poden semblar migrats vora l'alçada de la producció poètica, que li ha reportat fama indiscutida i duradora. Pens que les activitats, vistes en conjunt, acrediten un fervor lullista poc freqüent.

Sobre tot alegre i aconhorta l'exemplaritat de la deixa mòdica avui, decorosa pel seu temps, per accelerar el procés de canonització de dues figures tan entranyablement nostres com Santa Catalina Thomás i el Beat Ramon Lull.

Feliç pensada la seva, en la tardor de la vida, un any abans de tancar els ulls!

Per la recordança testamentària, signe de pietosos anhels, el lullisme de Miquel Costa i Llobera perdura més enllà de la mort.

BARTOMEU TORRES I GOST